

# GYERMEKVÉDELEM

ÍRTA  
ENGEL ZSIGMOND



BUDAPEST, 1918

NÉPSZAVA-KÖNYVKERESKEDÉS KIADÁSA. VII. KER, ERZSEBET-KÖRÚT 35



## ELŐSZÓ.

Jelen füzet egyedüli célja: gyermekvédelmi programot nyújtani Magyarország/népköztársaság számára. A program nem egyenletes, nem teljés és nem tökéletes. A forradalom kitörésekor kezdtem rajta dolgozni s egyedül azon anyagot használtam fel, mely egyrészt „A gyermekvédelem bölcselete” című szociáldemokrata művemben, másrészt a magyar gyermekvédelemről szóló több ezer oldalra terjedő és még meg nem jelent tanulmányomnak simításra szoruló – kéziratában rendelkezésemre állt. Gyors munkát kellett végezni, mely ennél fogva nem lehet kifogástalan. Az indítványok egy részét előttem már mások is megtették. Részletesen csak olyan kérdéseket tárgyaltam, melyekre nézetem szerint eddigelé nem helyeztek kellő súlyt.

Budapest, 1918 november 16-án, a magyar köztársaság kikiáltásának napján.

*Engel Zsigmond.*

## **A mai társadalmi rend.**

„Az emberiség összes javai nemzedékek szellemi és kézimunkájának közös gyümölcse. A javak élvezetéhez tehát egyenlően jussa van mindenkinek, aki a társadalomra hasznos munkát végez.

A mai társadalmi rend az emberiség legnagyobb részét megfosztja ezen jussától, az emberek kis csoportja semmi vagy aránytalanul kevés munkával a javak nagy tömegéhez jut, míg a nagy többség, amely a javak előállításához szükséges munkát végzi, azokból csak annyit élvez, amennyi a pusztta fenntartásához szükséges.

Ezen állapot oka az, hogy a termelőeszközök (föld és tőke) egyeseknek, a tőkésosztályhoz tartozóknak magántulajdonába kerültek, míg a nagy sokaságnak, a munkásosztálynak nem marad egyebe, mint munkaereje, amelyet amazoknak áruba bocsájtani kénytelen.

A tőkésosztály ezen gazdasági uralmából ered uralma a munkás osztály felett. A mai társadalom törvényei, erkölcei és intézményei a magántulajdont védelmező és fenntartó osztályuralom nyilvánulásai.

Az osztályellentétek mindinkább kiélesednek és erősödik a törekvés, a kapitalista termelőeszközök társadalmosítására, mint a kizsákmányolás és elnyomatás megszüntetésének egyedüli módjára.

Az új társadalmi rend megvalósításához azonban szükséges, hogy a proletárok helyzetüket felismerve, az átalakulást tervszerű munkálkodással elősegítsék és siettsék.

A munkásosztály felszabadítása csak annak a küzdelemnek lehet eredménye, amely az osztályuralmat megszünteti, tehát ennek alapját, a termelési eszközökben való magántulajdont megdönti, azokat közös tulajdonná teszi és így a tőkés termelési rendszert szocialista termelési rendszerre alakítja.

E küzdelmével az embereket egyenlő kötelességek alapján egyenlő jogúakká akarja és fogja tenni.” (A magyarországi szociáldemokrata párt programja.)

### **Szegénység és kapitalizmus.**

A mai szegénység legfőbb oka a kapitalizmus. A kapitalizmus szüli a proletariátust és a tömegnyomort, szegénység és proletariátus elválaszthatatlan, szegény és proletár majdnem egyértelmű. A kapitalizmus nem létezhetik szegénysegélyezés nélkül. A szegénysegélyezés főleg arra szolgál, hogy megvédje a gazdagokat veszélyek ellen: azon kétségbeesett cselekmények ellen, melyeket máskülönben a szegények elkövetnének és azon ragályos betegségek ellen, melyek máskülönben keletkeznének.

### **Gyermekvédelem és kapitalizmus.**

A mai gyermekvédelem szükségszerű következménye a kapitalizmusnak és a kapitalizmus gyermekvédelem nélkül nem is képzelhető eí. A kapitalizmus a társadalom testében számos betegséget okoz, melyek nagy részét a kapitalizmus a gyermekvédelemmel próbálja gyógyítani. A gyermekvédelem túlnyomó részben a szegény gyermekekre vonatkozik és a gyermekvédelem minden ágában a szegény gyermekek erősebb védelemre szorulnak mint a gazdag gyermekek.

## A nők és a gyermekek munkája.

A munkabérszerződés és a szolgálati szerződés ma a szerződési szabadság elvén alapul. A szerződési szabadság szabad kezet enged a birtokos osztályoknak a munka nélkül való jövedelem szerzésében. Tényleg a munkabérszerződés illetve a szolgálati szerződés az esetek legnagyobb részében azt, aki munkáját eladja, majdnem teljesen aláveti a másiknak.

A kézműipar a technika fejlődésével elvesztette régi jelentőségét. A kifejlődő nagyipar felállította a szerződési szabadság elvét s ez elv alapján alkalmazza a legolcsóbb és a legkönnyebben kizsákmányolható munkaerőt, a nők és a gyermekek munkaerejét.

A technikai tudomány fejlődése lehetségessé teszi a munkamegosztás legnagyobb fokát és ezzel egyszerűsíti az egyes munkások által elvégzendő részmunkát. Ezzel lehetségessé válik a termelésben alkalmazni olyan személyeket is, akiknek csekélyebb képzettségük és testi erejük van. A nők és a gyermekek tapasztalatlanok, társaikkal kevésbé szövetkeznek, minek folytán a tőkésnek nekik kedvezőtlen munkafeltételeket diktálhatnak és őket ütőkártyául használhatják a férfimunkások ellen.

A nők és a gyermekek anyagi követeléseik kisebbek mint a férfiaké. A nők és a gyermekek munkájának felhasználásával szaporodik a rendelkezésre álló munkaerők mennyisége, ami a felnőtt munkások béreinek csökkenését okozza.

A legtöbb gyermeket a nyomor hajtja a kereső munkára. A szülők és a felnőtt családtagok keresete oly kicsiny, hogy még a gyermekmunka keresménye is feltétlenül szükséges a háztartás költségeinek fedezésére. A szülőknek, akik a legtöbb törvényhozás szerint maguk kezelik a kiskorú jövedelmét, érdekükben áll, hogy a gyermekek keressenek valamit.

A nőnek a férfitől eltérő szerepe a termelésben

és a fogyasztásban következménye a nő és a férfi közti lévő nemi különbségnek. Ez oka annak, hogy a régebbi időkben a nő feladata nem annyira a termelés volt, mint inkább a háztartásban történendő fogyasztás szabályozása.

Az idők folyamán ezen munkából lassanként egyéni jelleggel nem bíró kenyérkereső, házon kívül végzett munka lesz. Egyre több nő hagyja el a házi tűzhelyt és adja el munkaerejét. Nem a nők emancipálás! törekvése, hanem a modern gazdaságtechnikai változások, a házi termelést megnehezítő kapitalizmus okozták ezt.

A munka, mely a gyermeki test erőivel nincs összhangban, árt a gyermek egészségének, hátráltatja a testi fejlődést, mi különösen a leányoknál végzetes lehet.

A városok utcáin s nyilvános helyiségeiben egy csomó gyermek gyufát, virágot, újságot, dalokat stb. árusít. Az árusítás sokszor csak ürügy a gyermekeknek arra, hogy csavarogjanak, kolduljanak, bűncselekményeket elkövessenek és magukat nemi célokra felajánlják. Sok gyermek rossz társaságba kerül és elromlik.

Az ifjúmunkások egy nagy része teljesen önálló, semminemű felvigyázat alatt nem áll, keresménye aránylag nagy. Ez őt erkölestelenségre csábítja. Az ifjúkori munkások aránylag nagyobb része válik gonosztevővé mint a többi gyermekeké. Olyan vidéken, ahol nagy mértékben használják fel a gyermekek munkaerejét, nagyobb a bűnözés mint más vidéken.

A lányok a kereső munka következtében nem ismerkednek meg a háztartási teendőkkel, ellenben életmódjuk szabad és ellenőrizetlen voltánál tulkorán ismerkednek meg a nemi élettel.

Van számos iparág, amelyben női munkásokat egyáltalán nem volna szabad alkalmazni, mert ezen munka a nők egészségére., különösen pedig a nők nemi funkcióira nézve hátrányos. Van számos iparág,

amelyben nőket csak akkor volna szabad alkalmazni, ha bizonyos óvintézkedések megtörténnek és bizonyos óvoszabályok szerint járnak el. A kapitalizmus mindezzel nem törődik. Számos nő a legmegehetőbb, a legkellemetlenebb munkát végzi és kénytelen ezt tenni terhessége utolsó napjáig. Az ilyen nők gyermekei korábban és kisebb testsúllyal jönnek a világra mint más nők gyermekei s gyengébbek. Ha a nőnek a munka után kell járnia, elhanyagolja gyermeke nevelését. Hangsúlyozom, nem azért, mert nincs benne anyai érzés és szülői szeretet, hanem azért, mert dolgoznia kell.

A gyermekek halandósága és bűnözése nagyobb olyan területeken, amelyeken a nők gyárakban dolgoznak mint más területeken. A gyermekek, különösen pedig a csecsemők halandóságának nagysága egyenes viszonyban áll az anya napi munkaóráinak számával és fordított viszonyban áll az anya napi keresetének nagyságával.

### **A munkások családi életének bomlása.**

A munkások keresete kicsiny és attól is megfosztják mindenféle körülmények, így például betegségek, bojkottok, válságok stb. A munkás egész életét jellemzi gazdasági létének bizonytalan volta. Ezen bizonytalanságnak a következményei kedvetlenség és elkeseredés; ezek leginkább a családi életben nyilvánulnak meg.

A munkahely gyakran a lakástól több órányi távolságban van. Az asszony és az idősebb családtagok is munkába mennek. A szülők és a felnőtt családtagok reggel korán kelnek fel, mikor a gyermekek még alusznak; minthogy a munkaszünetek rövidek, nincs idejük napközben hazajönni, vagy pedig, ha mégis hazajönnek, nagy sietséggel kell az ételt lenyelniük; csak késő este jönnek haza, mikor



a gyermekek megint alusznak. Este, ha a gyermekek még nem alusznak, a szülők nem foglalkozhatnak velük, mert a hosszú és nehéz munka következtében fáradtak.

A legtöbb esetben nincs a munkáscsaládnak egy tagja sem, aki a család legfiatalabb tagjaival megfelelően és állandóan foglalkozhatnék. Az ipari munkás vagy munkásnő a gyárba vagy műhelybe nem viheti magával a gyermeket. Pénze ahhoz, hogy cselédet tartson, nincs. Mi történjék a csecsemővel és a kisebb gyermekkel azon idő alatt, amely alatt a család többi tagjai dolgoznak? Felvigyázat nélkül semmiesetre sem szabad őket hagyni, mert mindenféle veszélyeknek vannak kitéve. Idősebb gyermeke sem bízhatók, mert azzal az idősebb gyermek testileg és szellemileg szenved (cipelnie kell magával a csecsemőt, nem mehet iskolába stb). A gyermeket házon kívül teljes ellátásba adni nem megfelelő, mert először is az drága, másodsor pedig teljesen elszakítja a csecsemőt szüleitől. Szükségesek tehát olyan intézetek, amelyekben a csecsemők és a gyermekek hozzátartozóik munkaideje alatt elhelyezhetők. Tényleg a gyáripár növekvésével keletkeztek ilyen intézetek: bölcsődék, óvodák, napközi otthonok.

### **A lakás.**

A lakás igen nagy fontossággal bír az abban lakók egészségére. Sem Budapesten, sem a többi városokban, sem a falvakban a proletariátus lakásvizonyai, az egészségügy, sem és az erkölcs elemi követelményeinek nem felelnek meg.

Bebizonyított tény, hogy valamely lakásban levő csecsemők halandóságának nagysága a lakásban lakók számával egyenes arányban, ellenben a lakást alkotó helyiségek számával fordított viszonyban áll.

A falun a nép állataival lakik együtt, a lakás

az a fertőző betegség, amely a gyermekeket ezrivel viszi a sírba.

A lakás gyakran a városi gyermeket egyenesen erkölcstelenségre és bűnre hajtja s őt kikergeti az utcára.

### **A proletárok egészsége.**

A tüdővész proletárbetegség. A proletár vagy szüleitől öröklí, vagy a rossz lakás, a rossz táplálék és a kedvezőtlen munkaviszonyok (piszkos, rosszul szellőztetett helyiség stb.) folytán kapja.

Kedvezőtlenek a proletár anyák méhmagzataira ható viszonyok és kedvezőtlenek azon viszonyok, amelyek közt a proletár gyermekek a világra jönnek.

A proletár gyermekek egészségére a legkedvezőtlenebb befolyással a minőségileg és mennyiségileg nem elegendő táplálék bír. A tápanyagok árának a munkás átlagos jövedelmével való összehasonlításából kiderül, hogy a munkás nem tudja gyermekének nyújtani az egészségügyi követelményeknek megfelelő táplálékot. Statisztikai adatok kimutatták, hogy a proletár gyermekek testhossza és testsúlya kisebb mint a többieké.

### **A proletárok halandósága.**

Az alsóbb néposztályok halandósága nagyobb mint a felsőbbeké.

A csecsemőhalandóság nagysága elsősorban a szülők vagyoni viszonyaitól függ. Tény, hogy míg a polgári csecsemők halandósága csak körülbelül 8%, addig a proletár csecsemők halandósága körülbelül 30%. A tanulatlan munkások csecsemőinek halandósága nagyobb mint a tanult munkások csecsemőié, a napszámosok csecsemőié nagyobb mint a többi munkások csecsemőié.

Szegényebb vidékeken rendszerint nagyobb a

csecsemőhalandóság mint gazdagabb vidékeken, ugyanazon város" gazdagabb részeiben és utcáiban kisebb a csecsemőhalandóság mint a szegény városrészekben és a szegényebb utcákban. A nagyvárosok villa negyedeiben a csecsemőhalandóság csak 1-2%. Minthogy a csecsemő- és gyermekhalandóság nagysága elsősorban az alsóbb néposztályok csecsemőinek és gyermekeinek halandóságától függ, kétségtelen, hogy a csecsemő- és a gyermekvédelem terén is minden reformnak az alsóbb néposztályok csecsemőinél és gyermekeinél kell kezdődnie.

### **A házasságon kívül születeti gyermek.**

A kapitalizmus folytán egyre több nő hagyja el avégből, hogy munkaerejét eladja, a családot. Ez előidézi azt, hogy egyre több nő erénye van veszélyeztetve. A természetes anyák túlnyomó része az önálló keresettel bíró és ennél fogva a családi oltalmi nélküli nők köréből (gyári munkásnők, cselédek) kerül ki.

Az alsóbb néposztályokhoz tartozó nők s a nőmunkások igen szegényes viszonyok közt élnek, bérök igen csekély, örömeik igen kevés. Sok cselédet és munkásnőt gazdája csábit el, ki visszaél a nő függő helyzetével.

Azon intézkedések, amelyeket a magánjog a házasságon kívül született gyermekekre vonatkozólag, tartalmaz, megegyeznek a jogrend azon irányzatával, hogy az erőseket segíti a gyengék ellen. Az erősek létesítik a jogszabályokat, nagyon természetesen olyanokat, amelyek rájuk nézve, nem pedig a gyengékre nézve kedvezők.

A házasságon kívül született gyermekekre vonatkozó jogszabályok tehát kedveznek a magasabb osztályoknak, a férfiaknak, a csábítóknak, ellenben hátrányban részesítik a proletárokat, az asszonyokat, az elcsábítottakat. A következmény az, hogy a házassá-

gon kívül született gyermekek halandósága és bűnözése sokkal nagyobb mint a törvényeseké, hogy az fontos tényezője az összhalandóságnak és az összbűnözésnek és hogy a házasságon kívül született gyermekek magánjogi helyzete döntő befolyással van a gyermekvédelem módjára. Mennél inkább elhanyagolja őket a magánjog, annál többet kell velük foglalkoznia a közigazgatási és a büntetőjognak, hogy megvédje őket és hogy megvédje tőlük a társadalmat. A gyermekvédelem számos ágának igazi reformja a házasságon kívül született gyermekek magánjogi helyzetének gyökeres javításában állana.

### **A szoptatósdajkák.**

A dajkák legnagyobb része a proletariátus köréből, leginkább pedig a természetes anyák közül kerül ki.

Ezzel a kapitalizmus egyik oka lett annak, hogy a felsőbb néposztályoknál az anyák nem szoptatják gyermeküket. A dajkák csecsemőinek szomorú sorsa és halandósága közismert.

### **A fiatalkorúak bűnözése.**

A proletár ifjúság nagyobb mértékben durvul el, sokkal több bűncselekményt követ el, mint a többi osztálybeli ifjúság. A nagy városok az ifjúkori bűnözésnek valóságos melegágyai; manapság az utcán csavargó, elzüllött gyermekek nem olyan nélkülözhetetlen alkatrészei a nagy városoknak, mint az utcai lámpák? Ennek az az oka, hogy a proletár családi élete lehetetlenné teszi a gyermekek megfelelő nevelését, hogy a proletár gyermekek egy része iskolai kiképzésben sem részesül, már fiatal korában kereső munkával kénytelen foglalkozni, piszkos, szennyes, ronda lakásban lakik.

Az ifjúkorúak bűnözésének főoka azonban az

ifjúkorúakra közvetlenül ható nyomor. Az viszi a legtöbb esetben a bűnre. A bűnös fiuknak körülbelül fele tolvaj, az elzülött fiatal leányoknak körülbelül fele prostituált, mert kénytelenek olyan bűncselekményeket elkövetni, amelyek által gyorsan és közvetlenül enyhíthetnek nyomorukon.

Nevetséges azon felfogás, hogy az ifjúkori bűnözést néhány törvényszakasszal és néhány patronázsegyesülettel le lehet küzdeni. A bűncselekmények legjobb ellenszere nem a büntetés, hanem a bűncselekmények okainak megszüntetése. Az ifjúkon bűnözés csak akkor fog csökkenni, ha az ifjúkori bűnözés okai meg fognak szűnni, vagyis ha nem lesz kapitalizmus. A legjobb kriminálpolitika az a szociálpolitika, mely kenyeret ad mindenkinek, aki dolgozik és megszünteti a kiáltó osztályellentéteket.

### **A háború pusztításai.**

A háborút az európai kapitalista államok imperiálistáinak gazdasági versengése szülte. A háború a népesség számát, melyet a háború előtt, amikor a határzár még ismeretlen volt, a kivándorlás már megtizedelt, óriási arányokban csökkentette.

Európában Oroszország után Magyarországon a legnagyobb a csecsemőhalandóság. Száz élveszületett gyermek közül 20 még az első életévben meghal, (Norvégiában 7!) A háború előtt évenként 600.000-nél több gyermek született élve, ezek közül közel 130.000 halt el első életévben, 50.000 már az első élethónapban. A nagy gyermekhalandóság eredményezi a nagy halandósági arányszámot. így például az elhaltak 40-45%-a a hét éven aluli gyermekek közül kerül ki, noha a népességben a hét éven aluliak sokkal kisebb aránnyal vannak képviselve.

1914-ben még 640.000 születés van Magyarországon, 1915-ben a szám leszáll 434.000-re, 1916-ban 292.000-re. Ezzel szemben a halandóság jelentékenyen

emelkedik. A népesség természetes szaporodása a háború folytán megszűnt. 1915-ben a halálozások száma 48.482-vel nagyobb mint a születések száma, 1916-ban már 94.506-tal (a harctéri veszteségek nélkül).

350.000 a rokkant katonák száma. Sok százezer azon katonák, férfi- és nőmunkások száma, akik a hiányos táplálkozás és a túlfeszített munka folytán veszítették el munkaképességük tekintélyes részét.

A háború előtt évenként 70.000 ember halt meg tüdővészben. E szám a háború folyamán és a háború következtében Budapesten több mint 60%-kal, az egész országban, tekintettel az orvoshiányra és a nyomorúságos kórházi viszonyokra, még nagyobb százalékkal emelkedett.

Magyarországon a háború előtt a szifiliszos betegek száma két milliót, az összes nemi betegek száma öt milliót tett ki. A háborús vándorlás e számot lényegesen emelte.

A háború alatt Magyarországon a női és a gyermekmunka tért hódított. A nőktől fokozott munkateljesítményt követeltek. A népesedéscsökkenés és a gyermekhalálozás emelkedése szorosan összefügg a férfiak hadbavonulásával és a nők mérhetetlen kihasználásával.

A háború a gyermekek bűnözését a többszörösre felszöktette.

Magyarországot belekergették a háború végzetébe. A nemzetgyűlésnek és a népkormányoknak mindent el kell követnie a háború pusztításainak ellensúlyozására.

A születések szaporítása terén eredményt elérni igen nehéz. Ajánlják a többgyermekjutalmazási rendszert, a hivatalnokoknak családi állomány szerint való fizetését és a nőtlen tisztviselőknek kisebb fizetésben való részesítését, az aggregényedét, külön lakástelepek építését, olyan családok részére, ahol háromnál több a gyermek, az állam örökösödési részesedését a gyermekek száma szerint, úgy hogy az állam három

nál kevesebb gyermek esetén az örökösödségnél egy köteles gyermekrésszel részesedjék. De hangsúlyozni kell, hogy mindezek nem ellensúlyozzák azt a terhet, amelyet a gyermeknevelés a családnak okoz, s nem hatnak serkentő erővel a többgyermekű családok létesítésére.

### **Gyermekvédelem, szociálpolitika és szocializmus.**

A mai gyermekvédelem arra törekszik, hogy a mai társadalmi szervezet lényegéből folyó bizonyos hibákat megszüntessen, anélkül azonban, hogy a társadalmi szervezet lényegén változtatna. A gyermekvédelem megszünteti a kapitalizmus bizonyos tüneteit!, de nem akadályozza meg azt, hogy a kapitalizmus folyton új és új tüneteket idézzon elő.

A gyermekvédelem bizonyos módon és bizonyos tokig segít számos a kapitalizmus által okozott bajon, bizonyos azonban, hogy ezen célt jobban, gyorsabban és alaposabban el lehet érni a kapitalizmus megszüntetése útján. Az igazi gyermekvédelem a kapitalizmus - megszüntetésében áll.

A társadalmi szervezet azon hibái, melyek ma a gyermekvédelmet szükségessé teszik, végleg csak a szociális államban fognak megszűnni. Felmerül tehát a kérdés: Várni kell-e ezen hibák megszüntetésével és orvoslásával, a betegség tüneteinek kezelésével mindaddig, míg abban a helyzetben leszünk, hogy ezeken a hibákon egyszerre és gyökeresen segíthetünk?

A válasz: Nem!

A jó orvos küzd a betegség okai ellen, de nem hanyagolja el a tüneteket sem. A betegség tünetei ugyanis a betegre nézve számos esetben kellemetlenek, sőt veszélyesek és a beteget tönkre is tehetik addig, míg a betegség okait megszüntető tényezők teljes mértékben érvényesülnek.

A gyermekvédelem tehát ma is hasznos és szükséges. A felnőttekre vonatkozó helyes szociálpolitika a legjobb gyermekvédelem és sokkal többet ér, mint a szó szoros értelmében vett gyermekvédelem, de azt nem teszi teljesen feleslegessé.

A legradikálisabb politikai demokrácia, továbbá szociálpolitika az egész vonalon, csak ezek menthetik meg Magyarországot.

Be kell vinni a szociálpolitika éltető levegőjét az állami, törvényhatósági és községi közigazgatásba, mert különben menthetetlenül elpusztul az ország.

A földműves népet földhöz kell juttatni.

A szociálpolitika szolgálatába kell állítani az adópolitikát is. Minden adót meg kell szüntetni, amely a dolgozó néposztályok megélhetését megnehezíti. Az állam szükségleteinek fedezésére a vagyont, a nagy jövedelmeket kell igénybe venni.

Mindig ismételni kell, hogy a legszélesebb körű szociálpolitika sem orvosszere a társadalom bajainak. A munkásosztály helyzetének lényeges javulását, politikai, társadalmi és gazdasági felszabadulását csak a fennálló társadalmi és termelőrendszernek teljes megszüntetésével lehet kivívni. A politikai demokrácia nem végcél, hanem csak ezen küzdelem eszköze.

### **Községi gyermekvédelem.**

A községi törvény (1886: XXII. te.) 145. §-» szerint a község gondoskodni tartozik a községben illetékes mindazon szegények ellátásáról, kik magukat községély nélkül fenntartani egyáltalán nem képesek.

Az 1898: XXL te. 8. §-ának és az 1901: XXI. te. 3. §-ának rendelkezései szerint az állami gyermekmenhelyek kötelékébe tartozó 7-15 éves gyermekek gondozási költségei az illetőségi községet terhelik.

A szegénynek jogigénye van rá, hogy a község gondoskodjék róla. Azonban e jog Budapestet ki-



véve, egyáltalán nem érvényesül a gyakorlatban. Rendszeres szegényvédelemről nálunk szó sincsen. A községek tetemes része nem bír sem a megfelelő szellemi, sem a megfelelő anyagi erővel a szegényügyi és gyermekvédelmi közigazgatás ellátásához és terheinek viseléséhez. A gyermekvédelmi törvénynek ki kell tehát mondania, hogy a kiskorúak védelmének, legyen a kiskorú szegény, elhagyott, beteg, összes költségei az államot terhelik, tekintet nélkül arra, hogy a kiskorú 7 évnél fiatalabb-e vagy sem.

A közigazgatás nagy nyúgtól fog megszabadulni, ha a szegény és az elhagyatott gyermekek védelmé-  
nél meg fog szünni az a sok haszontalan irka-firka, melynek egyedüli célja az illetőségi község kiderítése.

Ahol főleg a helyi viszonyokat kell figyelembe venni, álljanak elő a községek. Ők ismerik legjobban a szükségleteket, ők tudják a legkisebb áldozatokkal létesíteni a szükséges intézményeket.

A gyermekvédelmi törvény tegyen különbséget egy kis falu és egy nagy város között, bízson a nagyobb s intelligensebb városokra több és nagyobb gyermekvédelmi feladatot.

Mondja ki a gyermekvédelmi törvény, hogy az állam az ilyen városokat megbízhatja a szegényügyi és gyermekvédelmi közigazgatás bizonyos teendőinek ellátásával, amely esetben a községnek ez a feladata nem tulajdonképeni községi feladat, hanem a községre ruházott állami feladat.

Nagyobb városokban külön városi gyermekvédelemre s külön városi gyermekvédelmi hatóságra van szükség, amely megfelelő számú hivatásos védőnővel is rendelkezik. Legyen az egy társas hatóság, melynek tagjai a hivatásos gyám, a városi gyermekvédelem orvosi részének vezetője, mint külön ügykörrel bíró városi tisztviselő, a népbiztosító pénztárnak, a gyámhatóságnak, gyermekvédelmi intézeteknek vezetői. Oly városban, ahol állami gyermek-

menhely van, ennek igazgatófőorvosa lehet a városi gyermekvédelmi hatóság vezetője.

Ezen hatóság hatáskörébe tartozzék a bábák és szülőintézetek ellenőrzése, a városon kívüli tejtermelés ellenőrzése, egyáltalán az egész tejkérdés, a dajkaügy, a gyermekvédelmi egyesületi tevékenység ellenőrzése (a hatóság mellé létesített egyesületközi elnöki tanács útján) ezen hatóság kezében fussanak össze az összes kiskorúakra vonatkozó nyilvántartási adatok (központi hatósági nyilvántartó).

Igen fontos a nagyobb városokat környező községek kérdése. A csecsemők nagyrésze a vidéken hal meg, oly községekben, hová a közlekedés a várostól jó, de ahová a városi közigazgatás ma el nem ér. A városi gyermekvédelmi hatóságra, kel bízni a környékbeli községekben dajkaságba adott, gyermekek tápszülői felett való ellenőrzést.

A legtöbb történet eddigelé úgy a társadalmi mint a hatósági gyermekvédelem terén Budapesten, itt van a legtöbb s legkellemetlenebb hatásköri összeütközés, itt van leginkább szükség központosításra. Itt székelnék a legmagasabb hatóságok s a legtekintélyesebb magánegyenek, miért is a központosítási törekvés egyenlő egy óriási darázs-fészekbe való behatolással. Budapesten szükség van egy városi központi gyermekvédelmi hatóságra, de felesleges, hogy az a népjólét összes többi problémáit, így például „a szemérmes középosztályú szegények” s az iparművészek sorsát is felkarolja. Egy olyan óriási hatáskörű hatóság, mint amilyen a Népjóléti Központ, sokat markol, de keveset fog s mert a gyermekvédelmen kívül sok egyebet is markol, nem fogja meg jól a gyermekvédelmet.

A gyermekvédelmi törvény vegye el az összes elhagyottsági ügyeket a kerületi elüljáróságoktól, ahol azokat igen kevés hozzáértéssel intézik és utalja a fővárosi egységes gyermekvédelmi hatóság hatáskörébe.

A helyes községi gyermekvédelmi tevékenység

előfeltétele a községi közigazgatás olyan reformja, mely az általános, titkos, egyenlő, közvetlen és nőkre is kiterjedő törvényhatósági és községi választójogon alapszik s mely kapcsolatos becsületes községi szociálpolitikával.

### A társadalom.

Sokan mulatságból és feltűnési viselkedésből űznek jótékonyági sportot s unalomból végeznek egyes gyermekvédelmi teendőt; érzelmeik vezetik, lágyszívűek és néni rendelkeznek kellő tapasztalatokkal. Munkájuk keveset ér, amellet elveszik a kenyeri azoktól, akik az ilyen teendőket hivatásszerűleg és megfelelően végeznék el.

Az egyesületek egymástól függetlenek, egyik a másiknak adományáról nem tud; az eljárás lassú, mert az önkéntes munkaerővel az egyesületek nem rendelkeznek kellően. A gyermekvédelmi munkát annak állandó, napról-napra végzendő jellegénél fogva sem lehet rájuk bízni.

A gyermekvédelem azoktól, akik avval foglalkoznak, szaktudást kíván. Különösen áll ez a csecsemők és a züllött gyermekek személye felett való felügyelet gyakorlására és egyáltalán az ellenőrzési teendőkre. A helyszínen eszközrendő vizsgálatok fogantatásához intelligencia, emberismeret, ember szeretet kell, különösen pedig a proletariátus életviszonyainak alapos ismerete. Az anya- és csecsemővédelemhez jártasság kell a háztartási teendőkben, a terhes és a szülőnőkkel való bánásban, a csecsemő- és gyermekegészségben, a nevelésben, a gyermekvédelem jogi részének elemeiben. Védőnő tehát csakis olyan nő lehet, aki megelőzőleg alaposan megtanulta mindezt. Az önkénteseknek is épp úgy tanfolyamot kellene végezniök és vizsgát is tenniök mint a hivatásosoknak.

Nem működnek a gyermekvédelmi szabályzatban

tervezett társadalmi szervek (telepbizottság, menhelybizottság, országos bizottság).

A pártfogóegyesületek túlnyomó része egyáltalán nem működik, azoknak, melyek működnek, munkája nem áll arányban az állam által nekik nyújtott támogatással. Otthonaik kicsinyek, túlszűfoltak. Az állam viseli az egész pártfogómunka költségeit, maga lássa el tehát az egészet saját közegeivel.

A gyermekvédelmi, különösen pedig a pártfogómunkának felekezeti alapon való szervezésétől többek közt azt várták, hogy a felekezetektől nagyobb mérvű anyagi támogatást nyernek. A remények nem váltak be. Nem látok egyebet a felekezeti egyesületekben és intézményekben lélekhalászásnál.

Nagynevű emberek egyesületeket és szakosztályokat létesítettek (Országos pártfogó egyesület, Stefánia-szövetség jogi és közigazgatási szakosztályai stb.), melyek meg sem kezdték működésüket.

A közsegélyt kérő szegények adatait a hatóságok Budapesten a népjóléti megbízottak útján, akik keveset és rosszul dolgoznak, akarják beszerezni.

Szükséges az egyesületek tevékenységének rendszerbe való foglalása, különösen pedig a fővárosban és a nagyobb városokban. Az anya- és csecsemővédelemmel együtt kell megszervezni a gyermekvédelem és a jótékonyág többi ágait is. Sok egyesületet meg kell szüntetni, sokat össze kell olvasztani.

Ha ez megtörténik is, sem lehet a társadalomtól rendszeres munkát várni.

A társadalom hiúságával és áldozatkészségével azonban számolni kell. Sok emberben csak úgy lehet felkelteni a gyermekvédelem iránt az érdeklődést, hogy nekik a gyűjtésnél szerepet juttatunk. Igénybe kell venni a közélet legkiválóbb személyeit gyermekvédelmi egyesületekben való reprezentálásnál, mert ez biztosítja a gyűjtés eredményességét, révükön lehet az egyesületek részére gyűjtőket s tagokat

toborozni, a hatóságokra és a törvényhozásra üdvös nyomást gyakorolni.

A belügyminiszter helyesen mondja 39088/1917. számú leiratában, hogy a védőnői intézmény kialakításának kérdése állami feladat. Nem helyes, hogy ennek dacára ugyanezen leiratban a Stefánia-szövetséget bízta meg a védőnői intézmény országos szervezésével és működésben tartásával, a védőnői tanfolyamok irányításával, a védőnői testület hivatalos alkalmazásával és fegyelmi kezelésével. (Nem helyes az sem, hogy a belügyminiszter a védőnői működésnek a gyámhatóságok munkájába való bekapcsolásáról egy szóval sem tesz említést.) Nem helyes az anya- és csecsemővédelem szervezetének és a védőnők testületének tagolódása sem. Nincs szükség az úgynevezett „országos védőnők”-re, akik „a társadalom előkelő köreihez tartozó hölgyek mint pártfogók”-ból kerülnek ki. Helyesebb volna országos biztosok és törvényhatósági biztosok helyébe az állami gyermekmenhelyek igazgatófőorvosait megbízni a menhely egész körzetében a csecsemővédelem megszervezésével és irányításával, az úgynevezett központi és törvényhatósági védőnőket pedig hozzájuk beosztani. A csecsemővédelmi munka vezetését és ellenőrzését a hatósági orvosokra, nem pedig az ellenőrző védőnőkre kell bízni. Persze, a hatósági orvosok részére alkalmas berendezésű továbbképző tanfolyamokat kell tartani.

A gyermekvédelem túlnyomó része a munkásosztály gyermekeire vonatkozik. A társadalmi gyermekvédelmet tehát ne tőkések és arisztokraták lássák el, hanem a munkásosztály tagjai. A felnőtt proletárok jobban ismerik a proletárgyermek életviszonyait, jobban átérzik azok szenvedéseit, jobban és gazdaságosabban tudják ellátni az idevágó feladatokat. Vegyék tehát át a munkások gyermekvédelmi egyesületei a feladatkört! A proletariátus nem kér tagjai részére jószívúságot a többi osztályoktól,

hanem azoktól jogokat követel. A többi osztályok jószívűségének nem szabad elhomályosítania a proletároknak az osztályöntudatot és az osztályharc szükségességéről való meggyőződést.

A gyermekbíróságok mellé minél több munkásnak kell csoportosulnia és elvállalnia a családba vagy munkába kihelyezett rendes ellenőrzését. A gyárakban dolgozó gyermekek felügyeletét azok szüleivel, a gyárossal egyetértésben a munkásság bizalmi emberei vállalják.

A magyar iskolaszékek eddig antidemokratikus szervezetük miatt nem felelhettek meg feladatuknak. Szükséges ennél fogva az iskolaszékeket megszüntetni s iskolaügyi bizottságokat szervezni, amelyekben túlnyomóan munkások foglalnak helyet.

Ha az állam valamely egyesületet meg akar bízni valamely gyermekvédelmi feladat elvégzésével, bizza meg vele a munkások egyesületeit s adja nekik a cél elérésére szükséges összeget. A hivatásos védőnők által védendő anyák és gyermekek 95%-a a proletariátushoz tartozik, bizza tehát az állam, ha maga nem akarja végezni, a hivatásos védőnői intézmény létesítését és szervezését a Magyarországi Munkások Gyermekbarát-Egyesületére.

## **Magyarországi Munkások Gyermekbarát Egyesülete.**

(Kivonat az alapszabályokból.)

### 1.

*Székhelye:* Budapest (VIII, Köztemető-út 19/b f. 4).  
Működési köre kiterjed Magyarország egész területére.

*Célja:* A munkásságot egyesíteni gyermekeik testi és szellemi jólétének közös erővel való előmozdítására, továbbá a munkások hadiárvai helyzetének javítása.

*E célok elérésére:*

a) a szülők, nevelők felvilágosítására vitákkal kapcsolatos előadásokat rendez, lapokat és füzeteket ad ki, szakkönyvtárat létesít és ingyenes útbaigazítást, tanácsot ad. (Nevelési tanácsadó.)

b) a gyermekek számára felolvasásokat, vetített-képes előadásokat, közegészségügyi tanfolyamokat, sétákat, kirándulásokat rendez, szakavatott vezetés mellett múzeumok, közintézmények és intézetek, üzemek síb. közös látogatását teszi lehetővé a gyermekek helyi, történelmi, földrajzi, természettudományi ismereteinek gyarapítására és művészi érzékének fejlesztésére. Berendez gyermekkönyvtárat, ének- és zene-gyakorlatokat tart, stb.;

c) minden alkalmas eszközzel odahat, hogy a gyermekek törvényes tankötelezettségüknek eleget tegyenek és tehessenek, e célból hatósági akciót is támogat;

d) lehetőséget teremt, hogy a gyermekek mindenmű testgyakorlattal, játékkal, sporttal foglalkozhassanak: ezért vétel, bérlet útján vagy más módon játéktereket, fürdőalkalmakat, üdülőhelyeket, szünidei telepeket, ródli- és korcsolyapályákat stb. létesít és gondoskodik játék- és sportszerekről is. A játékok és sportok vezetésére felügyelő- és tanítószemélyzetet alkalmaz, elsősorban a tagok közül;

e) figyelemmel kíséri az iskolai jóléti intézményeket és azokra felhívja a szülők figyelmét. Lehetőleg minden helyicsoportban otthonokat tart fenn a gyermekek közös élmezésével.

Az egyesület tagjainak gyermekvédelmi ügyekben ingyenes jogvédelmet nyújt.

Az egyesület küzd mindazon veszedelmek ellen, amelyek a hanyag nevelésből, szülői vagy gyámi hatalommal való visszaélésből, a gyermeki erőt meghaladó dolgoztatásból, alkoholizmusból vagy a gyermekeknek nem megbízható személyeknél, egészségtelen lakásokban való elhelyezéséből származnak.

Az egyesület együttműködhetik hasonló törekvésű egyesületekkel és tevékenységével igyekszik a közvéleményre befolyást gyakorolni a gyermekek nevelése, ápolása ügyében.

Az egyesület rendes, pártoló- és alapító tagokból áll.

Rendes és pártolótag lehet minden felnőtt személy, aki az egyesület célját szolgálni és a tagsági járulékokat megfizetni hajlandó.

A belépni szándékozók a helyicsoportoknál vagy befizetőhelyeken jelentkeznek. Felvételükről a választmány határoz, melynek joga van a felvételt indokolás nélkül megtagadni is.

Minden egyesületi tag tagja egyszerismind valamelyik helyicsoportnak, melynek keretében jogait és kötelességeit gyakorolja.

Az egyesület céljainak minél szélesebb rétegben való elterjeszthetése érdekében igyekszik az országot szervezetével behálózni és e célra helyicsoportokat és befizetőhelyeket létesít.

Az egyesület központi, vezetését a közgyűlés, a választmány és az elnökség intézi.

### **Az állam.**

Az állam kevésbé mozgékony mint a társadalom. Azért köszönheti a gyermekvédelmi intézmények egy része a társadalomnak keletkezését és fejlődése első részét. Például szolgálhat a magyar leleügy is. Mihelyt az intézmény kiállotta a tűzpróbát és állandó létét kell biztosítani, a dolgot az államnak kell kezébe vennie. Az állam szükség esetén egyes gyermekvédelmi feladatok elvégzését a közsre és a társadalomra bízza, melyek aztán azokat átruházott hatáskörben látják el.

Természetesen a szegényügy, gyermekvédelem, közegészségügy államosítása, illetve az államosításnak kimondása megfelelő intézmények és intézetek létesí-



tése nélkül egyáltalán nem javítja a helyzetet. Az államosítás alól egyedüli kivétel legyen az anyasági s egyáltalán az egész népbiztosítás.

Az államnak el kell látnia mindazon feladatokat, amelyeket pénzügyi okokból a községek nem tudnak ellátni. Az államnak kell kielégítenie általános, eltérő helyi viszonyok által nem befolyásolt, továbbá rendkívüli, igen nagy vagy igen sürgős szükségleteket. A társadalomnak pedig csak ott kell beavatkoznia, ahol a községek és az állam szolgáltatása vagy intézkedése nem alkalmazkodhatnék az egyes különleges esetekhez.

### **Népjóléti minisztérium.**

Meg kell szüntetni azon visszás helyzetet, hogy egy és ugyanazon gyermekvédelmi cél elérésére egy és ugyanazon hatáskörben több hatóság törekszik, egy másik céllal azonban azon számos hatóság közül, melyek mindegyikének kötelessége volna azzal foglalkozni, egyetlen egy sem foglalkozik.

Az alsófokú közigazgatásnál az összes anya-, csecsemő- és gyermekvédelmi hatósági tevékenység teljes központosítása lehetetlen. Például a népoktatásügyet, a fiatalok munkások, a fiatalok bűnösök ügyét a népiskolától, az iparhatóságtól, a fiatalok bírójától nem lehet elvinni. Az állami gyermekmenhelyek, nagyobb városokban pedig a felállítandó városi központi gyermekvédelmi hatóságok lássák el a gyermekvédelem túlnyomó részét, többek között a gyermekvédelmi egyesületi tevékenység ellenőrzését is.

Az egész szociálpolitika és gyermekvédelem fejlesztésére, keresztülvitelére és központi irányítására a népjóléti minisztérium van hivatva. De nem elég népjóléti minisztériumot csak felállítani, hanem azt a többi minisztériummal teljesen egyenrangú hatáskörrel, megfelelő személyzettel és költségvetéssel kell megszervezni, minden gyermekvédelemmel összefüggő ügyet annak hatáskörébe kell utalni.

A gyermekvédelem terén a népjóléti minisztérium vegye át

I. az országos hadigondozó hivatalt,

H. a belügyminisztériumtól:

1. az V/c. (állami anyakönyvi) alosztályt,
2. a IX. (közegészségügyi) főosztályt,
3. a X. (közegészségügyi igazgatási) főosztályt,
4. a XL (gyámügyi) főosztályt,
5. a Xii. (közsegélyezői) főosztályt,
6. a XIV. (gyermekvédelmi) főosztályt,

III. a pénzügyminisztériumtól:

1. az állami munkaházak építési osztályát,

IV. a kereskedelmi minisztériumtól:

I. a XXIX. szakosztályt (ipari munkásügyek),

2. a XXX. szakosztályt (szociális biztosítás, munkaközvetítés, zálogügy),

V. a földművelésügyi minisztériumtól:

1. a IV. főosztály 2. számú ügyosztályát (tejgazdaság és havasgazdaság),

2. a VI. főosztályt (gazdasági munkásügyek, munkásügyek, igazgatás),

VI. a vallás- és közoktatásügyi minisztériumtól:

I. a VI/b. ügyosztályt (tanítóképzőintézetek),

2. a VH/a. b. c. d. e. ügyosztályokat (népoktatás).

3. a X/a. ügyosztályt (tanítói nyugdíjintézetek és gyámalapok ügyei),

VII. az igazságügyi minisztériumtól:

1. az I. ügyosztályból a házassági, anyakönyvi, törvényesítési, örökbefogadási ügyeket,

2. a IX. ügyosztályt (fiatalkorúakra vonatkozó ügyek).

Szükséges egy központi állami gyermekvédelmi intézet, amelyben a szervezés összes szálai összefutnak, mely tudományos kutatásokat eszközöl, a gyermek-egészségügyet előbbreviszi és irányítja, stb. A Stefánia-szövetség által tervezett ilyenmű intézetet létesítse s tartsa fenn az állam.

## Gyermekvédelmi törvény.

A gyermekvédelem állandó és rohamos átalakulás előtt áll, a törvényen tehát évről-évre változásokat kellene eszközölni. Van számos a gyermekekre vonatkozó intézkedés, mely inkább tartozik más törvények keretébe, így a családjognak megfelelőbb helye van a magánjogi törvénykönyvben, a gyermekvédelem büntető rendelkezéseinek a büntetőtörvénykönyvben.

Mindez nem érv az egységes gyermekvédelmi törvény megalkotása ellen.

A magyar állam a gyermekvédelem terén kevés anyagi áldozatot hozott, de ezt pótolta a törvények és rendeletek óriási tömegével. Például a belügyminiszter a háború alatt rendeletileg ösztönözte a társadalmi napközi otthonok felállítására, ahelyett hogy állami intézeteket állított volna fel.

A gyermekvédelmi jogszabályokban ma már a szakjogász sem igazodik ki és nem tudja, hogy egy rendelet hatályban van-e még egyáltalában vagy sem. Például még a közkórházak közegei sem tudják, hogy az 1898: XXI. t.-c. szerint, amint azt a közigazgatási bíróság nagyon helyesen értelmezi, a közkórházban szülő nők ápolási költségeit minden esetben az országos betegápolási alap fizeti, minélfogva a kórházban történő szülésről, a szülőnő illetőségi községét a kórháznak nem szabad értesítenie.

Százszámra vannak végrehajthatlan törvényszakaszok s rendeletek. Például itt a szegényügyet, a dajkaügyet, a munkásvédelmet, a népoktatást hozom fel.

Magyarország már a háború előtt oly gyermekvédelmi intézményekkel dicsekedhetett, amelyek a legszebbek voltak az egész világon. De csak papíron! Gyermekvédelmet a magyar közigazgatási szervekkel és elvekkkel nem lehetett csinálni. A virilisták választották a tisztviselőket, ennélfogva a hatóságok a gazdagokat vették pártfogásukba a szegények ellen.

Máskép lesz az, ha a községekben és törvényhatóságokban is meglesz az általános, egyenlő, titkos, a nőkre is kiterjedő választójog. Máskép lesz az, ha jól fogják fizetni a tisztviselőket és azok dolgozni fognak.

Ha a törvény igazi és hatékony gyermekvédelmet akar létesíteni, akkor a gyermekvédelem tényezőitől és közegeitől nem szabad többet várnia, mint amennyire azok képeseknek bizonyultak. Várjon keveset az árvaszéktől, a községtől, a társadalomtól. Az alapelv legyen az, hogy a gyermekvédelem állami feladat, melynek költségeit az állam fedezi s melynek szervei s közegei államiak. Ezzel nem mondom azt, hogy a gyermekvédelmet mindenütt egyformán és egyszerre kell csinálni. Magyarország különböző vidékein különbözők a viszonyok, mások a városokban mint a falvakban, veszélyes helyeken előbb kell intézkedni mint másutt.

A törvény állapítsa meg a főirányelveket, a részletekre vonatkozó szabályozást pedig engedje át a kormányrendeleteknek, a törvényhatóságok és városok szabályrendeleteinek.

A törvény megalkotásával annál kevésbé lehet várni, mert a gyámi törvény már teljesen elavult és mert a magánjog gyermekvédelmi részének törvényi szabályozását az egész magánjog kodifikációjáig nem szabad halasztani.

Szabályoznia kell a törvénynek az összes szervezeti kérdéseket is. Legyen az a gyermekvédelemnek teljes törvénykönyve, pontos és kimerítő tájékoztató a gyermekvédelem összes tényezői és közegei számára.

### **Felvilágosítás és propaganda.**

A csecsemővel való bánásmód és különösen a csecsemő táplálkozását illetőleg a tudatlanság népünk-nél óriási.

A leányokat már a népiskolában tanítani kell a csecsemőgondozásra.

A hivatásos védőnők világozták fel a népet, különösen pedig az alsóbb néposztályokat a csecsemő- és gyermekegészségügy elemeiről, tanítják ki megfelelően a terhes nőket és az anyákat.

Az állami anyakönyvi hivatalok adjanak át a szülések bejelentésénél a bejelentőnek az anya részére való átadás végett egy papírlapot, amelyen a csecsemőre, különösen pedig a táplálásra és az állami gyermekvédelemre vonatkozó fontosabb tudnivalók röviden és érthetően fel vannak jegyezve.

A legnagyobb súlyt kell helyezni a neveléstan és a gyermekegészségügy alapelveinek népszerűsítésére, a gyermekek és a felnőttek minden irányban való nemi felvilágosítására és olyan erkölcsi felfogásoknak, melyek a jövő nemzedék érdekeit sértő cselekményeket erkölcstelenségnek tekintik, terjesztésére.

A gyermekegészségügybe bele kell vezetni a lelkészeket, tanítókat, a tanítónőket, jegyzőket (utóbbiakat a községi közigazgatási tanfolyamon), a csendőröket és a rendőröket is.

Az orvosok és bábák igen nagy része nincs kellőleg kioktatva a csecsemővel való bánásmód tekintetében. Az orvosképzésnél kötelező tárggyá kell tenni a népegészségtant, csecsemő- és gyermekgyógyászatot s ezen tárgyakat elő kell adni az orvosi továbbképző tanfolyamokon is. A szülőintézetek, bábaképzők vezetőinek behatóbban kell foglalkozniuk a csecsemővédelemmel.

Magyarországon a gyermekvédelem terén is jogászok intéznek el olyan ügyeket, amelyek elintézéséhez nem jogász, hanem orvosi és neveléstani képzettség szükséges. Ne jogászok, hanem orvosok intézzék a gyermekvédelmi közigazgatás legtöbb ágát s ahol a jogászok közreműködése nem mellőzhető, legyenek azok olyanok, akik értenek közegészségügyhöz, neveléstanhoz.

### **A hősi halált haliak árváinak kártalanítása.**

A magyarországi szervezeti munkásság már 1916-ban a következőket követelte:

Az állam részesítse az elhaltak hozzátartozóit és árváit a létminimumot biztosító, állami jövedelemből eredő rendszeres járadékban, melyet folyósít azoknak is akik a háború vagy hadicélu szolgálat közben megsérültek, krónikus vagy hosszabb ideig tartó betegségbe estek, minek következtében munkaképességük csökkent. Segélyben részesítse az állam azon nőt is, aki az elhaltal közös háztartásban élt (törvénytelen feleség).

A rokkantságból vagy halálozásból eredő polgári keresetcsökkenés a teljes kár erejéig kártalanítandó. Ha az előző három évi általános kereset 800 koronánál kevesebb, akkor minimumként évi 800 korona állapítandó meg. A rokkantság mértékének megállapítását az Országos Pénztárra kell bízni. Vehetség a rokkantak igénybe az 1907: XIX. t.-c. rendelkezéseinek figyelembevételével a baleseti sérültekhez hasonlóan a jogorvoslatot.

Az árváknak, még ha házasságon kívül is születtek, segélyezése a 18-ik életév betöltéséig tartson. Hasonló segély járjon az örökbefogadott gyermekeknek. Egyenként az árvák az elhalt keresményének 20%-át kapják. ha azonban az anyjuk is elhalt, 40%-át

Az özvegy, gyermek és szülő segélye ez elhalt előző három évi átlagos keresetének alapján állapítandó meg. Ha az átlagos évi kereset 800 koronánál kevesebb, ebben az esetben a százalékos arány alapjául évi 800 korona állapítandó meg.

### **A gyámhatósági közigazgatás reformja.**

A mai gyámhatósági hatáskörben foglalt feladatok egy részét jobban tudnák elvégezni a többi közigaz-

gatási hatóságok, más részét pedig a bíróságok. Ennél fogva a gyermekvédelmi törvény mind a három fokú gyámhatósági hatáskört adja át megfelelő megosztással az általános közigazgatási hatóságoknak és a bíróságoknak, tegye pedig ezt ez esetben is, ha időközben a közigazgatás államosítása nem következik be.

A III. fokú gyámhatósági hatáskört a belügyminiszter gyakorolja s őt illeti a gyámhatóságok ellenőrzése, de az örökbefogadások kormányhatósági megerősítése, a királyi kegyelemből való törvényesítések előkészítése, a javítóintézetekbe való bizonyos beutalási ügyek az igazságügyminiszter hatáskörébe tartoznak.

Maga a gyámi törvény bizonyos esetekben megnyitja a gyámhatóság határozatával meg nem elégedő félnek a bírói utat.

A legújabb bírói gyakorlat szerint a bíróság kimondhatja a gyámhatóságilag jóváhagyott jogügylet érvénytelenségét az alapon, hogy az ügylet nem visszterhes, hanem az lényegileg ajándékozás.

A polgári perrendtartást életbeléptető törvény (1912: LIV. te.) szűkíti a gyámhatósági hatáskört a törvényes gyermek tartási s elhelyezési ügyekben az unoka részéről a nagyszülő ellen s viszont támasztható igény elbírálását pedig egészen átadja a bíróságoknak.

A polgári törvénykönyv javaslata az örökbefogadási ügyek elintézését a bíróságok hatáskörébe utalja.

A törvényhozás és a bírói gyakorlat irányzata tehát a gyámhatósági hatáskör szűkítése a bírói hatáskör javára.

A kisebb városok árvaszékei rendkívül kicsiny mértékben vannak foglalkoztatva. Az ügyek száma oly kevés, hogy a fogalmazási személyzetnek nem is nyílik alkalmá a gyakorlatban elsajátítani a szükséges szaktudást.

Az árvaszéki előadók közül sokan nem vizsgáltak a magánjogból és a perrendtartásból. A gyámi

törvényben előírt minősítés tehát nem minősít a valóságban a gyámhatósági hatáskörbe tartozó nehéz családjogi viták elintézésére.

Az elintézés bonyadalmas és lassú, már csak azért is, mert az érdelemleges ügyeket ülésben kell elintézni. Nem lehet csodálkozni azon, hogy a gyermekvédelmi intézkedések közül a sürgősek észrevétlenül és biztosan kikerülnek az árvaszéki hatáskörből. Amellett az ülésben való elintézés sokszor csak formáság, az esetek túlnyomó többségében az ülés az előadónak, aki egyébként szavazati joggal nem bír, előterjesztését vita nélkül elfogadja. Az ülésben a feleknek felszólalási joguk nincs. Az elintézés nem bír azon előnyökkel, melyek indokolnák az ügyek társashatóság által való elintézésének szükségét.

Az árvaszék széleskörű autonómiával bír. Az egyes árvaszékeknél különbözők az elintézési elvek illetve az iratminták, nincs meg az árvaszékek között az egyöntetűség. Nem lehetséges a személyzet kicserélése az egyes árvaszékek között, nincs biztosítva az előmenetel a fogalmazószemélyzet részére. A II. fokú gyámhatóságnál, a közigazgatási bizottság gyámhatósági küldöttségénél nincs állás a gyámhatósági közigazgatás emberei részére. A III. fokú gyámhatóság, a belügyminisztérium előadói pedig nem az I. fokú gyámhatóságok tisztviselői közül kerülnek ki. Nincs egyöntetűség az elsőfokon, nincs irányítás a II. és III. fokon. A belügyminiszter gyámhatósági döntéseinek tekintélye messze mögötte áll a kúriai határozatok tekintélyének.

Oda, ahol nincs előmenetelre kilátás, kevés tehetségesebb és kiválóbb ember megy, ott kevés ember fejt ki szorgalmat. Megvan az irányzat a vármegyénél, hogy azt, aki a közigazgatás egyéb ágai-ban nem felel meg, betegyék az árvaszékhez. Még a fővárosi árvaszéknel sem megfelelők a fizetési és előléptetési viszonyok.



Az árvaszék jogtanácsa az árvaszéki ügyész, aki nélkül az árvaszék érdemleges elintézését nem tehet s aki köteles a véleményt olyan alakban, hogy abból az előadó minden változtatás nélkül árvaszéki határozatot csinálhasson, elkészíteni. Az előzetes jogi véleménykérdés, az érdemleges határozatnak az árvaszéki ügyéssel való közlése az árvaszéki elintézés javára válik, sajnos azonban a gyorsaság további rovására.

Az árvaszék nem bíróság, határozatait tehát a külföldi bíróság (Ausztriát kivéve) nem is hajtja végre.

Szabály, hogy magánjogi vitás kérdések elintézése a bíróság hatáskörébe tartozik, E szabály alól nem szabad kivételt tenni olyankor, midőn az a gyakorlatban a leghetlenebb helyzetekre vezet. Egymagában az a körülmény, hogy állandók a hatásköri viták a bíróságok és a gyámhatóságok között és hogy egy és ugyanazon gyermek ügye különböző fázisaiban hol a bírósághoz, hol a gyámhatósághoz tartozik is már indokolja ezen ügyeknek a bírósághoz mint úgyis szélesebb hatáskörrel bíró hatóságokhoz való átutalását.

Az árvaszéknek nem áll jogában a vesztes felet a nyertes fél illetve ügyvédje javára költségben marasztalni. A szegény fél az árvaszék előtt való eljárásban ennél fogva nem nyer megfelelő jogvédelmet, anyagi érdek nem sarkalja az ügyvédet, hogy ilyen eljárásban a szegény fél jogi képviselőt elvállalja, holott az ügyvéd közreműködése rendszerint a jogvita elintézésének alaposabb voltát eredményezi.

Az árvaszék nem alkalmazza a polgári perrendtartás elveit, hanem, hivatalból kellően intézkednie, a nyomozó eljárás szabályait. Azonban ott, ahol ellentétes érdekű felek magánjogi vitájáról van szó, nem lehet figyelmen kívül hagyni a bizonyítási teher szabályait s nem lehet az igazságot kideríteni, ha a hatóságnak nincs joga a feleket 3 a tanukat eskü alatt kihallgatni s megesketni.

A legtöbb magyar árvaszék az ügy érdemleges elintézését kikerüli, ha lehet s elodázza, ameddig csak lehet. A gyámi törvény 201. §-a, mely kimondja, hogy sürgős esetekben azon gyámhatóságnak kell intézkednie, melynek területén a kiskorú tartózkodik, holt betű. A legtöbb árvaszék mindig vizsgálja a gyermek községi illetőségét (gyámi törvény 198. §), felhívja a községet, nyilatkozzék, a község sohasem ismeri el a kiskorú illetőségét, ennél fogva az árvaszék sem, az akta másik árvaszékhez vándorol, ahol az eljárás előlről kezdődik. Legyen szabály a gyermek tartózkodási helyének illetékessége.

A magyar bíróságok azért állják meg helyüket, mert biztosítva van részükre a függetlenség. Az árvaszéki tisztviselők egy része időszakonként választás alá esik. Aki éhbérrel van javadalmazva és nem bír ügyvédi diplomával sem, kinek előmenetele és sorsa a virilistáktól függ, nem lehet velük szemben független. Nem szabad protekciónak és pajtáskodásnak érvényesülnie ott, hol kiskorúakat s szegényeket kell védeni nagykorúak és hatalmasok ellen, avagy ahol egymással szemben álló felek magánjogi igényét kell elbírálni.

A gyermekvédelmi szabályzat (I. §) kimondja azon nagy elvet, hogy az elhagyott gyermeknek igénye van az állami védelemre. Ha logikusan akarna eljárni, ki kellene mondania azt is, hogy az igény megállapítása a bíróság hatáskörébe tartozik. Nem lehet azt jogcímnak nevezni, aminek megadása kizárólag a közigazgatási hatóság belátásától függ.

Az elhagyott gyermekekre vonatkozólag az árvaszéknek adott nagy hatáskör csak papíron van meg. A gyermekvédelmi szabályzat szerint az elhagyott gyermekek rendszerint az árvaszék elhagyottá nyilvánító határozata alapján kerülnek a menhelybe (2. §). A felvétel egyéb módja képezi a kivételt (11. §). A gyakorlatban a II. § alapján való felvétel képezi a szabályt, a 2. § alapján való felvétel pedig a ki-

tételt. A felvételi jegyzőkönyvet illetve a kibocsávási kérelemről felvett jegyzőkönyvet az árvaszék intézi el, de az elintézés tulajdonkép egyszerű tudomásulvétele annak, amit a menhely már hónapokkal azelőtt megcsinált. Az elintézésnek nincs gyermekvédelmi jelentősége, hanem az csak a menhely és a tartásra köteles hozzátartozók között való jogviszonyt határozza meg, vagyis államkincstári érdeket szolgál s az összegek, melyeket ezen hozzájárulásra kötelező határozatok alapján sikerül behajtani, hihetetlenül csekélyek.

Nem tudják elvégezni az árvaszékek az erkölcsileg elhagyott gyermekek védelmére vonatkozólag előirt kötelezettségüket.

Az 1913: VII. te. 66. §-a szerint a fiataikorúak bírāja csak sürgős esetekben és csak ideiglenesen intézkedhetik oly fiatakorú felől, akit bűncselekménnyel nem gyanúsítanak, a végleges intézkedésre csak az árvaszék jogosult, amelynek határozatával a birói intézkedés hatályát veszti. Elfelejtji a törvény, hogy minden eset sürgős s hogy az árvaszék nem szokott sürgősen intézkedni.

Az árvaszéki előadók túlnyomó része nem bir a szükséges jogi, neveléstani, lélektani tudással. Az árvaszékek nem rendelkeznek nyomozó és ellenőrző közegekkel (pártfogó tisztviselőkkel), a gyermekek megfigyelésére szükséges intézetekkel. Ezen közegeket s intézeteket az árvaszéknek is, a fiatakorúak bíróságának is nem lehet megadni, mert az ellenkezének a gazdaságosság elvével, egyedül az árvaszéknek meg azért nem, mert az árvaszék birói jogkörét nem gyakorol, büntető jellegű intézkedéseket nem tehet. Meg kell tehát adni a fiatakorúak bíróságának.

A cselekvőképesség korlátozása bizonyos vonatkozásokban (1911:1. te. tizenharmadik cini) birói hatáskörbe tartozik. Tartozzék ilyen esetekben a törvényes képviselő kirendelése is a bíróság hatáskörébe.

Ha a fiatakorúak bírósága a fiatakorú ügyének

elbírálásánál bírálatot mondhat a tekintetben, teljesítette-e a szülő, illetve a törvényes képviselő a fiatalkorúval szemben kötelességét, vonhassa le a bírálatból a szülővel illetve a törvényes képviselővel szemben a végső következtetést. Tartozzék hatáskörébe az összes szülők és törvényes képviselők ellenőrzése. A fiatalkorúak bírósága kielégítően csak akkor működhetik, ha teljes gyámhatósági hatáskört gyakorol az összes gyermekek felett. A fiatalkorúak bírósága a gyermek hozzátartozóinak gazdasági viszonyait amúgy is hivatalból ismerni köteles, legyen jogosítva tehát arra, hogy az atyai hatalmat megszüntethesse, illetve a t. t. gyámságtól elmozdíthasson, a hozzátartozókat a költségek viselésére kötelezhesse.

A fiatalkorúak bíróságát azonnal értesítenie kell a hatóságnak, ha egy kiskorú munkakönyvet vált, tanoncnak, cselédnek vagy gyári munkásnak szegődik el, újságárusítási engedélyt vált. A fiatalkorúak bíróságával a közoktatásügyi személyzet haladéktalanul közöljön minden oly” körülményt, mely gyermekvédelmi intézkedést tesz szükségessé.

Meg kell óvni a gyámságot attól, hogy az elhalt gyermekek ügyéi: is tovább tárgyalja s azok elhalálzásáról csak kerülőúton értesüljön. Az anyakönyvi utasítást tehát olyképp kell módosítani, hogy az anyakönyvvezetőség a gyámhatóság területén házasságon kívül született gyermekek elhalálzásáról a gyámhatóságot akkor is értesítse, ha a haláleset nem a gyámhatóság területén történt. Ma ez csak Budapestre vonatkozólag van kimondva.

### **Hivatásos gyám és hivatásos védőnő.**

1. Hazánkban egyre nagyobb nehézségekkel jár megfelelő gyám megtalálása. Különösen áll ez az alsóbb néposztályok árváira s a házasságon kívül született gyermekekre. Kisebb helységekben, ahol a viszonyok egyszerűek, a nehézségek nem túlnagyok.

Nagyobb községekben azonban a hatóságok éppenséggel nem találnak a gyámi tisztségre alkalmas” személyeket; minél nagyobb a város, annál kevésbé felel meg az egyéni gyámság. A magángyám tapasztalatlan, nem ismeri elegendőképen a jogszabályokat, járatlan a hatóságokkal való érintkezésben.

A házasságon kívül született gyermek anyja az esetek egy részében megbízhatatlan, sokszor nem tudja vagy nem akarja kellőképen érvényesíteni a gyermek jogigényét a természetes apa ellen. Az idegen már éppenséggel képtelen a gyámságot megfelelően vinni, a gyermek igényét a természetes apa ellen érvényesíteni.

Ma legtöbbször a kiskorú illetőségi községéből való személyt neveznek ki gyámul, holott a kiskorút a sors viszontagságai ettől a helytől már régen elszakították.

A közgyámok nem képesek teljesíteni azokat a feladatokat, melyeket a gyámi törvény és a községi gyámügyi ügyviteli szabályzat előír. A közgyám nem a gyámoltak gyámja, hanem a gyámok felügyelője, aki közvetlenül a gyámoltak érdekében csak ideiglenesen tehet halaszthatatlan intézkedéseket (gyámi törvény 68. és 170. §), de képviseleti joga nincs.

Szükséges tehát létesíteni olyan vagyontalan árvák és házasságon kívül született gyermekek részére, akiknek számára nem lehet megfelelő magángyámot találni, a hivatásos gyámságot. Ez abban áll, hogy bizonyos személy számos gyermek felett gyakorolja a gyámságot. Az úgynevezett törvényi gyámságnál a gyámi minőség egy tételes jogszabályon, amely a hivatásos gyám ebbeli jellegét eleve megállapítja, alapszik, az úgynevezett tömeges gyámságnál esetről-esetre való gyámhatósági kirendelésen, az intézeti gyámságnál, mely lehet akár törvényi akár tömeges gyámság, az intézet igazgatója vagy valamely közege a gyám.

A természetes apa sokkal inkább respektálja a

hivatásos gyámot mint a magángyámot. A hivatásos gyámság intézménye útján a bírói gyakorlatot az anya és a házasságon kívül született gyermek érdekében előnyösen lehet befolyásolni. Ha a hivatásos gyámok a tartási igényt erélyesen fogják érvényesíteni, akkor a menhelyekbe kevesebb gyermeket fognak adni mint most.

Budapesten a házasságon kívüli születések száma az összes születések 25%-át meghaladja, holott az egész országban 10%-ot alig halad még. Magyarországon 1870 körül úgy a törvényes mint a házasságon kívül született csecsemők halandósága 28% volt. A mai napig a törvényeseké 14%-kal, a házasságon kívül születetteké ellenben csak 8%-kal javult. Ez adatokból kitűnik, hogy a hivatásos gyámságra elsősorban Budapesten és a nagyobb városokban van ugyan szükség, de annak felállítása a vidéken sem maradhat el.

A házasságon kívül született csecsemők halandóságának egyik oka a kellő tartás biztosításának hiánya. A dajkaságba adott gyermeknek sorsa elsősorban attól függ, milyen összegű tartásdíjat fizetnek érte és hogy azt pontosan fizetik-e. Az angyalcsinálás, ha szelidebb formában is, még mindig fennáll. Lesz is mindaddig, míg a hivatásos gyámság nem lesz az egész országban megszervezve.

A hivatásos gyám a tartásdíj behajtása és a nevelés ellenőrzése által sokat tehet a fiatalkorúak bűnözése ellen való küzdelemben. Mint a fiatalkorúak felügyelőhatóságának tagja vagy mint pártfogó is fontos szerepet fejthet ki. Lehet oly fiatalkorúaknak, kiknek nem ő a gyámja, bűnügyi védője»

A gyámi törvény (42. §) az egyéni, a magángyámság rendszerét követi, de nem tiltja a gyámságoknak néhány személy kezében való összpontosítását. Tétélesjogunk ismeri a hivatásos gyámságot. A hadbavonultak gyermekeinek fokozottabb gyámhatósági védelme tárgyában kibocsátott 1914/161000 belügyminiszteri rendelet, továbbá a székesfőváros népjóléti

igazgatásának szervezéséről szóló szabályrendeletre vonatkozó 12529/1916. III. sz. belügyminiszteri leirat is ajánlja. Budapesten tömeges gyámság van.

A hivatásos gyám ne legyen a gyámhatóság tisztviselője, hanem a gyámhatóságtól külön álló hivatásos gyámi hivatal vezetője. A hivatásos gyámok a hadból visszatért ügyvédek közül kerüljenek ki.

A tiszti ügyész semmiesetre sem lehet hivatásos gyám. Aki a gyámhatóság tagja, nem lehet gyám, mert saját magát nem ellenőrizheti, már pedig a gyámi törvény szerint (179. §) a tiszti ügyész az árvaszéknek tagja. A hivatásos gyámot a pervitel tekintetében a gyámhatóság ellenőrzi és így az, hogy a tiszti főügyész is ellenőrizze, lehetetlen. A hivatásos gyámság vitele a hivatásos gyám munkaerejét teljesen igénybe veszi, azzal mellékesen nem lehet foglalkozni.

Nem elég a hivatásos gyámságot a városokban megszervezni. A legtöbb városban az ott lakóktól született gyermekek nagyrésze nem bír az illető városban községi illetőséggel. A nagyobb városokban számos olyan nő szüli meg gyermekét, aki oda egyedül a terhesség utolsó időszakára, a szülésre és a szülést követő rövid időre jön fel. A tartási igény iránt a peres eljárást az alperes lakhelye szerint illetékes bíróságnál kell megindítani. Már pedig a valamely községben született gyermekek természetes apáinak nagyrésze nem az illető községben tartózkodik. A városokban házasságon kívül született gyermekek nagyrésze a szülés után rövid idő múlva falura kerül. A gyermekek községi illetőségének megállapításával az ügyek egyrésze végleg elkerül az illető gyámhatóságtól más gyámhatósághoz s kívánatos volna, hogy azok tevékenységét ugyanazon elvek irányítsák, mint a városi gyámhatóságokét.

2. Minthogy a gyámi törvény 10. §-a szerint a gyámolt személye feletti felügyeletet a gyám gyakorolja, a hivatásos gyám mellé a személyi felügyelet ellátására hivatásos védőnőket kell beosztani. Az

anya- és csecsemő védelmet sem a székesfővárosban, sem vidéken a gyámhatóságoknak és azok közegeinek bevonása nélkül teljesen eredménnyel megszervezni nem lehet. A hivatásos védőnőknek a gyámhatóságokkal és közgyámokkal állandó érintkezésben kell állniok. A gyámhatóságok belekapcsolásának az anya- és csecsemővédelemben úgy kellene megtörténnie, hogy a gyermekvédelmi törvény minden városban és minden járásban a hivatásos gyámhatóságot felállítja, melynek tisztviselői nem bírósági, hanem közigazgatási, nem községi, hanem állami tisztviselők, továbbá kimondja, hogy a gyámhatóságok és azok közegei, valamint a hivatásos gyámok a hivatásos védőnőkkel együttes munkát kötelesek kifejezni, a közgyámok főleg a törvényes képviselő körüli teendők ellenőrzését látják el, a hivatásos védőnők pedig főleg a személyi felügyeletet. Védőnői diplomával bíró nők legyenek kinevezhetők közgyámoknak. Fel kell állítani minden egyes községben az anyavédő irodát, melynek adminisztratív teendőit azonban ne a védőnők, hanem az irodai személyzet lássa el és a csecsemőgondozó intézetet (diszpanzér).

Mindazon esetekben, amidőn a gyermek valamely közkórházban vagy állami szülészeti intézetben születik, az anyával a tényállást a kórházban illetve szülőházban kell felvenni; ha a gyermek magánlakáson születik, akkor a tényállásfelvétel ugyancsak a helyszínen történik; a tényállást a hivatásos védőnő vegye fel. Ma ez csak Budapesten van meg.

Mint már a belügyminiszter 137689/1917. számú rendelete helyesen kívánja, a védőnők működése terjedjen ki a gyermekkorra és egyes népbetegségekre is.

### **A nő a szülés előtt és után.**

Az anya az államszervezetnek népesedéspolitikai szempontból legértékesebb tényezője.

Még ma is 5000-nél több anya pusztul el éven-



ként Magyarországon gyermekági láz folytán. Magyarországon 80.000-nél több csecsemőt lehetne évenként megmenteni, mert ennyivel több hal el, mint amennyinek elhalálózása átlagszámítások alapján indokolt lehet. Magyarországon a születeéseknek legalább is a felénél közsegélyre van szükség. Az évi 600.000 szülés közül csak elenyészően csekély számú mehet végbe az egyetemi szülészeti klinikákon és a 12 országos bábaképzőintézetben, valamint a néhány közkórházban rendelkezésre álló szülőszobákban. Szaporítani kell tehát a nyilvános szülészeti intézetek, közkórházak szülészeti osztályainak számát.

Minél inkább forszírozni kell az intézetben való születeket, mert ott nagyobb kényelemmel, nagyobb biztonsággal és olcsóbban folyik le a szülés folyamata, mint a privátlakásokon.

Minden újonnan létesített kórházban be kell rendezni legalább egynéhány szobát szülőnők részére és külön osztályt csecsemők részére.

Létesíteni kell hajlékokat terhes nők részére, ott hol bábaképző van, esetleg azzal kapcsolatban.

A szülőházakban való tartózkodás alatt és a szülőháztól való távozáskor az anyákat figyelmeztetni kell az állami gyermekvédelemre.

A „vándorkosár”-intézményre kisebb községekben van csak szükség. A vándorkosár tartalmazza a szüléshez szükséges berendezéseket, kiegészítve és fertőtlenítvé vándorol egyik helyről a másikra.

Szükséges a bábaügy rendezése. Sokszor a bábák a nők tanácsadói. Gyakran rossz tanácsokat adnak, egyrészt tudatlanságból, másrészt kényelmi szempontból, mert feladatukkal hamarabb lesznek készen és kevesebb teendőjük van, ha az anya nem szoptatja gyermekét. Szükséges tehát a bábák megfelelő kiképzése és fegyelmezése.

Szükséges a bábák részére 2-3 évenként végzendő ismétlő tanfolyamokat szervezni (amit az 1908: XXXVIII. te. különben elő is irt). Szükséges a

bábák államosítása, jobb megélhetésük biztosítása, többek között azáltal is, hogy az arra megfelelők egyszersmind védőnők lehessenek. Meg kell tiltani a bábák lakásán való születeket. Kötelezni kell a bábákat, hogy a legkisebb veszély esetén orvost hívjanak. Ki kell mondani, hogy minden nő köteles a születésnél szülésznő segítségét igénybevenni.

Szükséges gondoskodni arról, hogy a városokban szülésznők és orvosok legyenek megkívántató számmal, hogy minden községben legyen legalább egy orvos és egy szülésznő.

Az orvosokat a szülészetben megfelelően ki kell képezni.

Hathatós szoptatási propagandát kell üzni nemcsak élőszóval bábák, védőnők útján, hanem röplapokkal s minden más módon is.

Fel kell eleveníteni a tejtestvériséget. A legtöbb anya tud két csecsemőt teljesen táplálni, ha maga is kap kellő, táplálékot.

A nőnek a szülés után három-négy hónapon keresztül való megfelelő ápolására nagy súlyt kell helyezni.

Az állam létesítsen hajlékokat, amelyekben a nő szülés után a csecsemővel (ha van más gyermeke, azzal) egy ideig együtt maradhat. A terhes-otthon és a csecsemő otthon összekapcsolható.

Létezik egy-két egyesület, mely a betegágyas nőket lakásukon ápolja illetve a betegágyas nők háziteendőit ellátja, ápolónőt, esetleg családgondozónőt ad.

Csecsemővédelmi vándormúzeumokat kell létesíteni.

A védőnői szolgálatot ki kell egészíteni minden egyes községben csecsemőgondozó intézettel (diszpanzér), mely olyan helységben, ahol a kérdés másként meg nem oldható, a rendelés és a tanácsadás (anyák iskolája) feladatait is ellátja. Főfeladata a táplálkozási zavarokban szenvedő csecsemők tanács-

csal való ellátása, az egészséges csecsemők időnkénti megvizsgálása és megmérése, a helyes csecsemőápoláshoz szükséges természetbeni segítség (tej, esetleg gyógyszer stb.) közvetítése. A munkásbiztosító pénztárral egyetértésben állítsa fel az állam intézeteit, nagyobb városokban úgy, hogy a várost egyenletesen behálózzák.

Minden anyának, aki szoptatja gyermekét, joga legyen a népkonyhában ingyenebédre.

Nagy súlyt kell helyezni arra, hogy az alsóbb néposztályok olcsón juthassanak jó tejhez. A hatóságoknak jelentős befolyást kell biztosítani a tej termelésére és szállítására, azt erélyes és alapos egészségügyi ellenőrzésnek kell alávetni. Az olcsó és higiénikus tej (úgynevezett gyermeke tej) előállítására vonatkozó tevékenységet nem az egyletek, hanem a hatóságok hatáskörébe keli utalni. Nagyobb városok környékén a város ellenőrzése alatt álló tejszövetkezeteket keli létesíteni. Maguk a városok létesítsenek helyiségeket („tejkonyhák”), amelyekben a szegények gyermekeket kapnak ingyen vagy mérsékelt árban. A hiányt jómódú embereknek szállított tejen nyert összegből kell fedezni. A tejkonyhák össze legyenek kapcsolva a csecsemők állandó orvosi megvizsgálásával, az anyának való orvosi tanácsok adásával, a tej felhasználásának ellenőrzésével, az anyáknak a szoptatásra való rábeszélésével. Sem a tejkonyhának, sem a csecsemőhalandóság megakadályozására szolgáló többi intézeteknek nem szabad jótékonyági, szegénysegélyező intézetek jellegével bírnok, mert különben sokan, akik azok használatára rá vannak szorulva, nem fogják igénybe venni. Hiszen tudvalevő, hogy a szegénysegélyezés bizonyos fokig elrettentő hatással bír.

A bölcsődéket nálunk eddigelé a társadalom létesítette és a társadalom tartja fenn. Szükséges, hogy a bölcsődék száma növekedjen, hogy a személyzet a gyermekápolásban megfelelő ismeretekkel bír-

jon, hogy az intézet berendezése megfelelő legyen, hogy megfelelő orvosi felügyelet legyen, hogy a csecsemőket ne mesterségesen táplálják, hogy az intézetek ne legyenek a gyártól, a műhelytől, a munkáslakásoktól messze. Magának az államnak kell bölcsődéket, különösen gyári bölcsődéket (szoptatószobákat) felállítania és pedig nemcsak aç állami, hanem más üzemekben is. Ha az állam a munkaadókat kényszeríti ilyen intézmények behozatalára, könnyen megtörténhetik, hogy a munkaadó inkább nem is alkalmaz nőmunkást.

### **Anyasági biztosítás.**

A közegészségi törvény (1876: XIV. te.) a hét éven aluli gyermek kötelező gyógykezelését írja elő büntetés terhe mellett, ennek dacára a hét éven aluli gyermekek s egyáltalán az összes elhaltak fele nem állott orvosi gyógykezelés alatt. Nálunk már békeidőben 80.000 tüdővész pusztult el évenként, nálunk most a háború után egymillió a tüdővész betegek száma s csak három kis szanatórium áll rendelkezésre. Szaporíthatnám a példákat a végtelenségig.

A népegészségügy problémáit megoldani csak a kötelező népbiztosítás keretében, mely a biztosítottak önkormányzatán alapszik s amelynek egyrésze az anyasági biztosítás lehet. Csak a biztosítás legszélesebb kiterjesztésével lehet például elérni az orvosok és a szülésznők megfelelő szaporítását és aránylagos megoszlását. Ma 300.000 lakosra 29 orvos és 29 bába jut és ezek is nagyobb városokban zsúfolódnak össze, míg a falvak orvoshiányban szenvednek. Ezzel szemben 100.000 munkásbetegsegélyző pénztári tagra 240 orvos jut.

1911-ben a kereskedelemben ezer lélekre 15, az iparban 19 halálozás esett, addig a falvakban, az őstermelésben 27 és míg a csecsemők közül az ipari

munkásoknál 16% halt meg, addig a gazdasági cselédek körében 21%. A munkásbiztosítás folytán az utolsó tíz évben a halálozás aránya az iparban 4.4%-kal csökkent, addig a mezőgazdaságnál csak 0.3%-kal. Ha az őstermelésben a halálozás olyan volna mint az iparban, akkor évente 88.000-rel kevesebb ember halna meg, mint amennyi tényleg meghal.

Az anya- és csecsemővédelem legtöbb ágát népbiztosítás alapján kell megszervezni, mely azt új szervek és közegek létesítése nélkül egyéb feladatai mellett a betegségi biztosítás körében külön adminisztratív megterhelés nélkül látja el. Az anyasági biztosítás egységesíteni lógja az anya- és csecsemővédelemnek ma annyira szétszórt ágait. Az annyira kívánatos központosítást és egységesítést ép az anyasági biztosítás útján lehet a legintenzívebben és a legalkalmasabb módon keresztülvinni. Ez azonban feltételezi, hogy az anyasági biztosítást a nép legszélesebb rétegeire kiterjesztjük, a biztosítási ársra kötelezetteknek és jogosultaknak pedig a szolgáltatás azon maximumai: adjuk, amely az anya- és csecsemővédelem szempontjából szükséges és kívánatos.

Adni keli nyolcheti időtartamú terhességi segélyt és gyermekágyi segélyt úgy a biztosított nőnek, mint a biztosított férfi nejének és leányának. Mindezeknek, ha gyermeküket szoptatják, szoptatási segélyt bizonyos mérsékeltbb (napi két korona) összegben 12 héten át. A segély minimuma az átlagos napibér 75%-a legyen.

Mezőgazdasági munkásbiztosításunk csak nyugdíj- és bizonyos szűkebbkörű balesetbiztosításra van berendezve, ellenben egyáltalán nem betegségi biztosításra. A kötelező biztosításba eddig nincsenek felvéve a házicselédek, vagyis éppen azok, akik a legnagyobb arányban szülnek házasságon kívül gyermekeket. Ki kell terjeszteni a biztosítást az ipari és mezőgazdaság valamennyi foglalkozási ágára, az összes munkásokra, magán- és köztisztviselőkre, mindazokra keresetükre

való tekintet nélkül, akik alkalmazotti viszonyban állnak.

Az állam részesítse rendszeres és megfelelő összegű pénzügyi támogatásban az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztárt, hogy hatóságos csecsemő- és anyavédelmet rendszeresíthessen.

### **Dajkaügy.**

A csecsemővédelem fontos célja azt elérni, hogy a csecsemőt anyja szoptassa.

A mai magánjog akadályozza a csecsemővédelmet ezen célja elérésében, megengedi ugyanis, hogy a szülők bizonyos határon belül szabadon határozhassák meg gyermekük eltartásának módját, vagyis az anya jogosítva van csecsemőjét más nő által szoptatni vagy mesterségesen táplálni. A gyermekvédelmi törvény mondja ki, hogy minden anya, aki arra képes, köteles gyermekét maga szoptatni.

A házidajka ma a cselédtörvény (1876: XIII. te.) szabályai alá esik s egyenlő elbírálásban részesül a cseléddel.

Minden törvénymódosítás nélkül, vagyis szabályrendeleti úton is el lehet érni azt, hogy szoptatódajkát csak a csecsemővédelem összes kívánalmainak figyelembevételével lehessen felfogadni. Ugyanis a cselédtörvény 82. §-a szerint cselédközvetítéssel csak az foglalkozhatok, aki az ipartörvény alapján illetékes hatóság által kiadott szabályrendeleteknek megfelelő s üzletét ezek alapján szervezi és gyakorolja. Az ipartörvény (1884: XVII. te.) 10. § c) pontja szerint engedélyhez van kötve a cselédszerző üzletének megkezdése és gyakorlása, a 15. § szerint biztosíték letételétől, a 155. § szerint pedig az iparhatóság megfoszthatja a cselédszerzés jogától azt, akinél oly tények merültek fel, melyek őt iparának üzhetése tekintetében a közkerkölsiség és a közrendészet szempontjából megbízhatatlannak tüntetik fel. A cselédtörvény 121. §-a

megadja a törvényhatóságoknak azt a jogot, hogy szabályrendeletileg szabályozzák a cselédügynek ama területeit, amelyekre nézve a törvényes szabályozás nem terjed ki.

Mondja ki a szabályrendelet a következőket:

A cselédszerző szoptatósadját nem közvetíthet. Csak oly gyermek mellé szabad szoptatósadját fogadni, kinek anyja hatósági orvosi bizonyítvánnyal igazolja, hogy képtelen szoptatni, illetve hogy rá nézve a szoptatás lényeges egészségügyi hátránnyal járna.

Dajkát csak akkor lehet közvetíteni, ha hatósági orvosi vizsgálat, melynek költségeit a dajkatartó viseli, igazolja, hogy sem a dajkához, sem a gyermekéhez, sem a dajkát felfogadónak gyermekéhez fertőző betegség gyanúja nem fér. A dajkatartó köteles a hatósági orvossal a gyermek egészségi állapotára vonatkozó minden gyanúra okot szolgáltató adatot közölni.

Dajkának csak azt lehet közvetíteni, aki saját csecsemőjét a szülés után legalább 3 hónapon át szoptatta, vagy akinek csecsemője nincs éleiben, aki továbbá a közvetítő hatóság előtt kötött szerződés alapján, mely minden kérdést részletesen szabályoz, a gyermeket a dajkatarló házába viheti és ott maga szoptathatja, vagy akinek gyermeke részére a hatóság előtt kötött szerződés a dajkatartó terhére megfelelő ellátást és legalább 8 hónapos koráig szoptatást biztosít.

Aki dajkát hatósági engedély nélkül közvetít vagy felfogad, vagy aki oly engedély nélkül mint dajka szolgálatba áll, kihágást követ el.

Jogi nehézségek elkerülése végett mégis célszerű, ha ezen elveket nem szabályrendeletek, hanem maga a gyermekvédelmi törvény mondja ki. A törvény helyezze hatályon kívül a gyermekvédelmi szabályzat 14-ik §-át is, mely az állami gyermekmenhelyeknek megengedi a dajkaközvetítést.

Nem elég azonban a jogszabályokat megalkotni. Kizárólagossági joggal bíró hatósági dajkaközvetítő intézeteket kell felállítani. Az intézet legyen egyúttal dajkavizsgáló intézet, továbbá dajkaotthon, amely a nőket már terhességük utolsó hónapjában felveszi, végül csecsemőkórház avégből, hogy a beteg csecsemők a felesleges anyatej et megkapják.

### **Az állami gyermekmenhely.**

A gyermekvédelmi törvény kötelezze az anyakönyvvezetőt, hogy minden házasságon kívül született gyermek bejelentésénél figyelmeztessen az állami gyermekvédelemre, adjon a bejelentőnek nyomtatott utasítási, amelyet az köteles az anyának átszolgáltatni.

Az állami gyermekmenhelyek lássák el kerületükben az egész csecsemővédelmet.

Legyen minden menhely egyúttal nyilvánossági joggal! felruházott csecsemő- és gyermekkórház is.

A szoptatási segélykérdést a lehető legméltányosabban keli kezelni. Minden szegény anya legyen saját gyermekének az állam által fizetett dajkája.

Egyáltalán nincsenek végrehajtva a külső dajkaságba adjon gyermekekre vonatkozó jogszabályok. (1876: XIV. tel. 22-24. §-ai. 1893:XXXIII. te. 20. §, az 1900:XXXVM. te. 27-33. §-ai stb.) Mondja ki a gyermekvédelmi törvény, hogy az anya és az I. fokú közegészségügyi hatóság minden egyes kis-korúnak fizetés ellenében való kihelyezését a legközelebbi menhelynek haladéktalanul köteles jelenteni s hogy mindenki, aki fizetés ellenében gondoz gyermeket, tekintet nélkül arra, kitől kapja azt a fizetést, a menhely ellenőrzése alatt áll.

Nem célszerű, ha a csecsemőt a szülőintézetből közvetlen helyezik el magándajkaságba s szükséges, hogy ez a gyermekmenhely, illetve azon nagyobb városokban, ahol nincs menhely, létesítendő csecsemőotthon útján történjék.



Azon gyermeket, akit valamely súlyos egészségügyi hátrány, például tüdővész fertőzés veszélye fenyeget, akkor is el kell vinni hozzátartozóitól és be kell utalni a gyermekmenhelybe, ha az a gyermek nem is tekinthető elhagyottnak. A menhelybe be kell utalni, szükség esetén kényszer útján is, olyan „elhagyott”-nak egyébként nem tekinthető gyermeket, akinek gyógykezelése otthon nem történhetik meg és akit a szülők nem akarnak jószántukból kórházba adni.

Azon elv, hogy az elhagyott gyermekeket a munka, a nélkülözések, a szegénység számára kell felnevelni, csak részben helyes. A gyermekeket munkára kell nevelni, mert csak ezáltal fogja a gyermek a munkát megszokni és megszeretni. A munka azonban, amelyre a gyermeket fel kell nevelni, legyen olyan, mely a gyermeket felemeli a tanult munkások csoportjába. A külső nevelésbe adott gyermek életmódjának tehát magasnak kell lennie; csak akkor, ha a gyermek hozzászokott ilyen életmódhoz, fog önállóságának elértekor arra igyekezni, hogy ezen életmód szerint élhessen.

Míg a törvényes képviselő a házasságon kívül születelt gyermek tartási' igényét érvényesíti, addig a menhelynek csak az általa a gyermekekre fordított és fordítandó gondozási költségek megtérítésére van igénye. A menhely a természetes apa ellen tehát csak oly esetben lépjen fel, midőn a gyermek anyja vagy törvényes képviselője a tartási igényt egyáltalában nem vagy nem megfelelően érvényesíti, vagy midőn félni kell attól, hogy a tartásdíj címén behajtott összegből a gondozási költség kielégítést nem nyerne. Legyen köteles a menhely minden egyes házasságon kívül született gyermek felvételénél a tényállásnak a jogügyi igazgatóság részére küldött példányáról a gyámhatóságnak másolatot küldeni, illetve ezt oly esetben, midőn tényállást nem vett fel, arról az ok megjegyzésével értesíteni.

A menhely vezetője orvos, az igazgatófőorvos. Jogi dolgokhoz nem ért, sem ideje, sem képessége, hogy a menhelyet a bíróságok előtt személyesen képviselje. A menhely kötelékébe tartozó gyermekek, úgy a házasságon kívül születettek, mint a törvényesek sokirányú jogvédelemre szorulnak, amiből a jogügyi igazgatóság egyedül a házasságon kívül született gyermekek gondozási költségeinek a természetes apáktól való behajtását látja el. A gyermekvédelmi szabályzat 5. §-a szerint az igazgatófőorvos az árvaszék bizonyos intézkedései ellen jogorvoslattal él.

A pénzügyminiszter 60354/1910. számú rendeletével kimondotta, hogy a menhelynek úgy perbeli, mint perenkívüli jogi képviselőre a kincstári jogügyi igazgatóság illetékes. Ezen rendelet megváltoztatásával ki kell mondani, hogy a menhely jogi képviselője a menhely igazgatófőorvosát illeti, aki azt valamely a hadból visszatért ügyvéd útján látja el. Ez ügyvéd legyen a menhely jogi osztályának vezetője.

Addig nem lehet a menhelynél az intézeti gyám-ságot behozni, míg a gyámhatósági közigazgatás államosítása meg nem történik. Gyakorolhat vármegyei vagy városi gyámhatóság hatékony ellenőrzést állami közigazgatási közegek felett?

A gyermekvédelmi szabályzat nem tesz megkülönböztetést anyagilag és erkölcsileg elhagyott gyermek közt. A 33. §-ból megállapítható, hogy a menhely védelme alá kívánja vonni az erkölcsileg elhagyott gyermeket is. Az 1907/60.000. sz. belügyminiszteri rendelet a menhely kötelékébe utalja az erkölcsileg elhagyott 15 évesnél fiatalabb gyermeket. Az 1913: VII. te. (különösen pedig annak 66. §-a) a menhelyet szánja az erkölcsileg elhagyott fiatakorúak általános menedékének.

Azonban a menhelyek személyzete képtelen ezen gyermekek egyéniségének kiismerésére. A menhely ezen gyermekek egyenesítő elhelyezéséről azért sem gondoskodhatik, mert nem rendelkezik nevelőszülők-

kel, akik ezen a normálisnál nehezebben kezelhető gyermekek nevelésére alkalmasak. A menhelynek külön zárt intézetei e célra nincsenek, maguk a menhelyek pedig zárt nevelésre teljesen alkalmatlanok. A gyermek a menhely kötelékében csakis 15. életéve eléréséig maradhat, vagyis a menhelyi nevelés éppen a legkritikusabb életkorban szűnik meg. Mindezeknél fogva a gyermekvédelmi törvénynek a züllött és bűnös gyermekek neveléséből teljesen ki kell kapcsolnia a menhelyt.

### **Árvaházak.**

Az árvaházak legnagyobb része nem megfelelő s egyik sem állami. Az árvaház csak akkor felelhet meg rendeltetésének, ha az állami gyermekmenhelyhez hasonló jelleggel bír s állami kezelés alatt áll.

### **A szegény gyermekek egészsége.**

Erélyesen fel kell venni a nemi betegségek ellen a küzdelmet. A gyermektelen házasságok 40-50%-a nemi betegségekre vezethető vissza.

A vak, a siketnéma, a nyomorék, a szellemileg beteg gyermekek számára külön-külön intézeteket kell létesíteni. Az ilyen gyermekeket, ha bajuk súlyos, nem lehet a családi körben felnevelni és nem lehet a rendes iskolában tanítani. A szellemileg beteg gyermekek közül azokat, akiknek elméje csak valamivel gyengébb a többi gyermekénél vagy akiknek szellemi és erkölcsi színvonala csak azért alacsonyabb, mert egy kicsit hátramaradtak, külön iskolákban, illetve a rendes iskoláknak külön e célra szolgáló osztályaiban kell tanítani.

A munkások, különösen pedig a városi munkások gyermekeinek egészsége időszakonként alapos javításra szorul, ami az iskolaköteles gyermekeknél

legcélszerűbben a nyári nagy szünetben történhetik. A szüneti gyermektelepek részére állandó megfelelő hajlékokat kell létesíteni, a szüneti gyermektelepítésekkel téli egészségügyi gondoskodással kell összekapcsolni. Az irányítást az állami gyermekmenhelynek kell végeznie a munkások gyermekvédelmi egyesületeivel együtt. Helyes nyomon járt az 1917/80479. özámu belügyminiszteri rendelet, melynek alapján a belügyminiszter 1917. év nyarán az állami gyermekmenhelyek közvetítésével a budapesti és a környékbeli ipari munkások gyermekei közül 2000-et 5–15 éves korban állami költségen 4 heti időtartamra a magyar állami gyermekvédelem családi rendszere alapján családoknál helyeztet el. A belügyminiszter a Magyarországi Munkások Gyermekbarát-Egyesületét kérte fel, hogy teljesen saját hatáskörében válassza ki az elhelyezendő gyermeket s minden 40-50 gyermekre 1-1 felügyelőnőt.

Erdei iskolákat kell létesíteni.

Szüneti játszótelepeket kell a városokban létesíteni, szüneti kirándulásokat, a nyár folyamán való gyermekkicseréléseket kell rendezni.

Nagyobb városokban létesítsen az állam külön csecsemő- és gyermekkórházakat, kisebb helyeken a kórházakban csecsemő- és gyermekosztályt kell berendezni.

Minthogy megfelelő minőségű és megfelelő számú dajkát szerezni nagyon nehéz, a csecsemőkórházakat szülészeti intézettel, terhes nők számára való hajlékkal, az állami gyermekmenhelyekkel kell szoros kapcsolatba hozni.

Gyermekkórházak hazánkban kis számban vannak, még inkább áll ez a csecsemőkórházakra. A létezőket sem az állam vagy község, hanem a társadalom tartja fenn. Ezen kórházak kis száma egyik oka annak, hogy az orvosok kiképzése a csecsemő- és gyermekegészségtan, a csecsemő és gyermekgyógyászat terén hiányos. A beteg gyermek számára

való poliklinikák, a kórházak gyermekosztályai a speciális gyermekkórházak helyét nem igen pótolhatják.

### **Családjog.**

A gyermekvédelem egy része olyan esetekre vonatkozik, melyekben a gyermekek anyagi vagy erkölcsi tekintetben szülőik által el vannak hagyva.

Minthogy a gyámi törvény már amúgy is elavult, a családjognak gyermekvédelmi szempontok szerint való reformja elkerülhetetlen.

Mondja ki a magánjog a nő teljes egyenjogúságát a férfival, különösen pedig a szülői hatalom gyakorlása és a gyámi tiszt viselése terén. (Itt jegyzem meg, hogy a nők előtt meg kell nyitni az egyetem jogi fakultását s a tisztviselői pályát, a gyermekvédelmi tisztviselői állások egy részét nőkkel kell betölteni.)

Mondja ki, hogy az állam azonnal beavatkozik a szülői hatalomba, ha a szülők erkölcstelen vagy rendetlen életmódot folytatnak, ha gyermeküket kínozzák vagy kihasználják, ha a gyermekneveléshez épességgel nem értenek, ha súlyos betegség, alkoholizmus, morfinizmus folytán gyermekük felnevelésére képtelenek. Hosszú tárgyalások sem a szülők, sem a gyermek érdekében nem kívánatosak. A szülőnek legyen joga az előzetes döntéssel szemben a bíróság végleges döntését provokálni, ami azonban a szükséges rendszabályok ideiglenes keresztlvitelét nem akadályozza. A kényszernevelés elrendelése legyen független attól, fedezni tudja-e a szülő ennek költségeit. A kényszernevelésnek a szülők költségén kell megtörténnie, a nevelés költségeire vezetett végrehajtás esetén pedig a szülők jövedelmét a végrehajtás aluli mentesség kedvezménye (végrehajtási novella 3. § 3. bek.) ne illesse, mert ellenesetben jutalmaznók azon szülőket, kik kötelességüket nem teljesítik.

## Házasságjog.

A házasságjog (1894: XXXI. te.) sürgős reformra szorul.

Egyszerűbbé és könnyebbé kell tenni a házasságkötést és a válást.

A gyermek érdeke megköveteli, hogy a szülők házasságának felbontása megkönnyíttessék az esetben, ha a szülők valamelyike nem egészséges.

Meg kell szüntetni minden intézkedést, mely megnehezíti vagy lehetetlenné teszi a férfi és a női közalkalmazottaknak (tisztok, katonák, csendőrök, pénzügyőrök, tanítónők stb.) a házasságkötést.

Meg kell szüntetni a papok nőtlenségét.

Büntetés terhe alatt meg kell tiltani mindenkinek, ki átvihető nemi betegségben szenved, nemcsak a házasságkötést, nemcsak a házasságon kívüli közösülést, hanem minden olyan cselekményt is, mely által valakit megfertőztethet.

Büntetés terhe alatt meg kell tiltani mindenkinek, ki előreláthatólag nem egészséges gyermeket hozna a világra vagy házastársát megfertőztetné, a házasságkötést; főleg pedig be kell tiltani a házasságkötést a született bűnösöknek, azon embereknek, kiknek központi idegrendszere meg van zavarva (elmebeteg, hülyék stb.), a szifilitikusoknak, gonorrhoeásoknak, a tuberkulotikusoknak.

Általános szabályokat nem lehet felállítani. A kérdést csak esetről esetre lehet eldönteni, mert ezen betegségek legnagyobb része olyan, hogy fennforgásukat csakis orvosi vizsgálat állapíthatja meg. Szükséges tehát, hogy azokat, akik egymással házasságot akarnak kötni, vizsgálja meg a hatósági orvos, akinek véleménye a tekintetben, hogy a házasság megengedhető-e vagy sem, döntő legyen.

Ha ezen javaslat nem volna keresztülvihető, úgy nem kell egyelőre ilyen házassági akadályokat felállítani, hanem meg kell kívánni a házasulandók

orvosi vizsgálatát s ezen orvosi megvizsgálás eredményének a másik házasulandóval való közlését olyképen, hogy az esetben, ha a házasulandók ennek dacára is akarják a házasság kötését, akkor ezt megtehessek.

### **A házasságon kívül született gyermekek.**

A gyermekvédelmi törvénynek fenn kell tartania a 3982/1916. M. E. számú rendelet intézkedéseit. E rendelet kimondja, hogy a nőnek jár a férfitől a szülési költség, a terhességgel és szüléssel kapcsolatos kiadás, a szülés előtt két héten és a szülés után négy héten át illő tartás. Kimondja továbbá, hogy az eljárás már a szülés előtt megindítható, behozza a külön sürgősségi eljárást. A rendelet azon szakaszát, hogy a szegénységi jog szegénységi bizonyítvány nélkül is megadható, hacsak a bíróságnak nincs „aggálya”, a vidéki bíróságok egyrésze félreérti s mindig megkívánja a szegénységi bizonyítványt. A törvénynek tehát ki kell mondania, hogy a szegénységi jog minden esetben jár.

A gyermekvédelmi törvénynek a tartásdíjat nem fizető apa ellen erélyes rendszabályokat kell (szabad-ságvesztés-büntetés, kényszermunka) behozni.

Készítse elő a gyermekvédelmi törvény a házasságon kívül született gyermek magánjogi helyzetének a törvényes gyermekévei való teljes egyenlősítését.

### **Büntetőjog.**

A mai jogtól eltérően meg kell engedni a magzat-elhajtást, *a)* ha a közösülés, mely a terhességet okozta, a nő beleegyezése nélkül, például erőszak folytán történt, *b)* ha az elhajtást orvosi szempont szükségessé teszi, például ha a terhesség vagy szülés a nő életét komolyan veszélyeztetné,- *c)* ha kétségtelen, hogy a születendő gyermek a társadalomra nézve

hasznavehetetlen lenne, például ha valaki egy súlyos elmebetegségben szenvedő vagy hülye nőt ejt teherbe-,

A női becsületet, különösen pedig a fiatal leányok becsületét sokkal erélyesebben kell megvédeni, mint az ma történik. Büntetni keli azt, *a)* aki 18. évnél fiatalabb korú nővel házasságon kívül közösül, *b)* aki valamely nőt erőszakkal vagy fenyegetéssel, ravasz fondorlattal, házassági ígérettel, a nőnek vele szemben való függési viszonyának felhasználásával bír a vele való közösülésre. A kerítést sokkal szigorúbban kell büntetni, mint az ma megtörténik.

A fiúk ellen elkövetett nemi cselekményeket a fiúk bizonyos koráig éppen olyan büntetőjogi megtorlásban kell részesíteni, mint a leányok ellen elkövetettek.

A gyermekkínzások felderítésében és megakadályozásában szerepet kell juttatni a tanítóknak és az iskolaorvosoknak; figyeljék meg, nem kínozzák-e az iskolásgyermeket és ennek révén a kínzott iskolásgyermek többi testvéreinek kínozásáról is szerezenek tudomást. Ha valaki a bármely irányú gondozására bízott gyermek ellen követ el kínezést, a bűncselekményt hivatalból kell üldözni. A szülő, aki gyermekét kínozza, azonnal meg kell fosztani a szülői hatalomtól. Mindenki, aki tud a gyermekkínzásról, köteles azt feljelenteni.

Nem kielégítő a mai büntetőjognak, mely csak egyes kirívó esetekben, például ha a szülők a gyermek tartását teljesen elhanyagolják (gyermekkitétel), vagy ha a szülői hatalom határát igen nagy mérvben túllépi (súlyos testi bántalmazás, büntett álláspontja), büntet. A szülői hatalomban foglalt kötelezettségek megszegését nemcsak magánjogi, hanem büntetőjogi megtorlással is kell sújtani. A tartási, illetve nevelési kötelezettség elhanyagolásából illetve megszegéséből egységes, általános bűncselekményt kell konstruálni körülbelül a következő fogalom meghatározással: „Büntetni kell a szülőt, aki, bár arra képes *a)* tartási



kötelezettségét szándékosan nem teljesíti, b) rendetlen életmódja által képtelenné válik arra, hogy ezen kötelezettségének eleget tegyen, c) hibája által gyermekének elhanyagolását előidézi. Ezen intézkedés a gyermek egyéb hozzátartozóira, a gyámra, a gondnokra, a nevelőszülőre, megfelelő alkalmazást nyer. A bűncselekményt hivatalból kell üldözni”.

Olyan esetben, amikor a bűncselekmény nyilvánvalóvá teszi, hogy a tettes a szülői hatalmat, a gyámságot, a gondnokságot, a tanítói, a nevelőszülői tisztet nem tudja megfelelően ellátni, tőle ezt a jogkört azonnal el kell vonni és pedig nemcsak a sértett gyermekre vonatkozólag, hanem szükség esetén egyáltalában, nemcsak az ítélet jogerőre emelkedése után, hanem már az előkészítő eljárásban.

A gyermekmunka ellen vétők felett ne az iparhatóság ítéljen, hanem a rendes bíróság. Ezen cselekmények ne kihágást képezzenek, hanem vétséget illetve súlyosabb esetekben büntettet, azokról nem az ipartörvénynek, hanem a büntetőtörvénynek kell intézkednie.

A gyermeknek koldulásra vagy csavargásra való kényszerítése ne legyen kihágás, hanem vétség.

Büntetni kell azt, aki a fiatalkorúnak nyilvános helyiségben bármilyen italt kiszolgál avagy valamely fiatalkorú részegségét okozza azáltal, hogy neki szeszes italt ad vagy adat.

A nikotinra vonatkozólag hasonlóan kell intézkedni.

Szigorúan kell büntetni azon szülőt, aki beteg gyermekéhez orvost nem hivat, aki fertőző betegségben szenvedő gyermekét, illetve ha a családban más gyermek van, azt az iskolába járattja.

### **Büntetőeljárás a fiatalkorú ellen.**

A gyermekvédelmi törvény tegye a fiatalkorúak bíráját az erkölcsileg veszélyeztetett és bűnös fiatalkorúak nevelésének központi szervévé.

Szükséges Budapesten a fiatalok bíróságával kapcsolatosan állami kriminalpedagógiai intézetet létesíteni, illetve az igen megfelelő, nem állami jellegű, de állami támogatással működő kriminalpedagógiai intézetet államosítani.

A pártfogó tisztviselők számát szaporítani kell, őket előzetesen megfelelő módon ki kell képezni.

Az erkölcsileg elhagyott gyermekek részére célszerűen berendezett otthonokat kell kellő mennyiségben létesíteni.

Szükséges, hogy a patronázsegyesületek országos szövetsége által bizonyos állami jelleggel felruházott munkásközvetítő intézet megbélyegző jellegét veszítse el és azért vegye át az egészet az állami munkásközvetítő hivatal. A munkásközvetítés pályaválasztási tanácsadással legyen kapcsolatos. A fiatalok a munkaközvetítést megelőzőleg tisztoztatás, fürdés, felruházás alá kerüljön.

Megfelelő számú javítóintézetet kell felállítani. A gyermeket a kriminalpedagógiai intézetben gondos vizsgálatnak kell alávetni s főleg ennek eredményétől függjön az, hogy a gyermek valamely intézetbe vagy valamely családhoz kerül-e. Az igazán rossz gyermek kivételével a többieket családoknál kell elhelyezni. Az intézetnek nem szabad egyébnek lennie mint azon helynek, ahol a gyermekeket egy testi, szellemi és erkölcsi tisztító folyamatnak vetik alá; mihelyt ezen folyamat be van fejezve, akkor a gyermeket valamely családhoz kell elhelyezni. A javítóintézeti életből a szabad életbe való kilépésnek nem szabad átmenet nélkül történnie és a javítóintézetből való kilépés után is még egy ideig a gyermeknek további ellenőrzés és nevelés alatt kell állania.

### **Népiskola.**

Magyarország az egyedüli ország, amely az óvodafelügyeleti kötelezettséget kimondja s ahol az

állam maga képezi ki az óvónőket (1891: XV. te). Jogszabályaink szerint (1868: XXXVIII. te. stb.) a 6-12 éves korú gyermekek a mindennapi, a 12-15 éves korúak pedig az ismétlőiskolába kötelesek járni; az igazolatlanul elmaradó gyermek szüleit, gyámját vagy gazdáját fokozatosan kell büntetni 1 koronától 8 (mondd: nyolc!) koronáig. Ezen büntetés (?) dacára sok százezret tesz ki az iskolaköteles de iskolába nem járó gyermekek száma.

Az összes népiskolák fenntartó hatósága legyen a nemzeti jelleg szempontjából semleges állam, mely gondoskodik arról, hogy az iskola a lakosság nyelvén tanítson.

A népiskola nevelje a gyermekeket hazaszeretetre, de ne legyen ezen nevelés a többi nemzetek ellen való gyűlölet felkeltésével összekötve.

A népiskola egyik eszköze a fegyelemnek, másrészt iskolai tanítás fegyelem nélkül el sem képzelhető. Azonban-a népiskolának nem szabad alázatosságra és vak engedelmességre tanítania, hanem épp ellenkezőleg önálló ítélkezésre, gyors cselekvésre és szabatos elhatározásra.

A népiskolába járó gyermekek legnagyobb része bémunkás lesz. Az igénytelenség a munkások helyzete javulásának legnagyobb akadálya. Ébresszen a népiskola, túlzásoktól tartózkodva, a gyermekben bizonyos szükségleteket és igényeket. Tanítsa és nevelje a gyermekeket úgy, hogy azokból tanult, intelligens és képzett munkások legyenek. Fejlessze ki a gyermekekben azon tulajdonságokat, amelyekre mint munkásoknak szükségük lesz ahhoz, hogy helyzetüket megjavítsák és a kapitalizmus összeomlását siettesék.

A mai népiskola a tanításra helyezi a fősúlyt és a nevelést elhanyagolja. A népiskola ne csak tanítson, hanem neveljen is. A mai iskola nem egyenesít eléggé. Alig vet ügyet a gyermek természetes képes-

ségeire és hajlamaira és főcélja az összes gyermekekkel ugyanazon tananyagot elvégezni. Segíteni kell azon bajokon, melyek ma a népiskolákban a tanulókkal való egyenesítő elbánást lehetetlenné teszik. Ilyen bajok a tanulók nagy száma, a tanítók csekély száma, a tanítók hiányos kiképzése. A népiskola ne arra törekedjék, hogy bizonyos mennyiségű tudományt adjon a gyermekeknek, hanem tudományhoz, illetve tudományszerzéshez való kedvet és képességet, törekedjék arra, hogy a gyermekben kifejlődjenek azon képességek, amelyek révén mindazt, amire az életben szüksége lesz, el fogja sajátítani.

A mai népiskola sokat és sokfélét tahit (gyakran rossz módszerrel és gyakran feleslegesen is), azonban rosszul és hiányosan tanítja azt, amire a gyermeknek az életben okvetlenül szüksége lesz. Túlnagy súlyt helyez a nyelvtanra és a történelemre, elhanyagolja a munkatanítást, a rajztanítást és a természetrajz tanítását. A népiskolákban tanított történelem ahelyett, hogy az emberi gazdaságnak és művelődésnek történelme lenne, nem egyéb mint háborúk, királyok és évszázadok vérengző és sovíniszta időszerinti leírása, azzal a kifejezett célzattal, hogy a gyermekekből sovínisztákat és antiszocialistákat neveljen.

Ne terhelje túl a népiskola a gyermekeket házi feladatokkal. Azok sokszor csak még jobban megterhelik a népiskolában magában amúgy is túlterhelt proletárgyermekeket, akik azokat a piszkos, sötét szobákban, szűk helyen, nagy lármában nem is képesek megfelelően elvégezni.

A népiskola ne nevelje a gyermekeket művészekké, azonban okvetlenül tanítsa őket a szép, vagyis a művészetek megértésére.

A tanítónak nem szabad a gyermeket testi fenyegetésben részesítenie. Nem szabad csak tekintély által hatnia. Mindig meg kell magyaráznia parancsának vagy tilalmának az okát. Bánják a gyermekekkel, mintha azok vele egyenrangúak volnának. Törekedjék

arra, hogy a jó gyermekekkel karöltve kormányozza a rosszakat, hogy a gyermekeknek legyen közvéleményük, amely sújtja azokat, kik hibát követtek el.

A gyermekek nemi felvilágosításának már a népiskolákban bizonyos határig meg kell történnie.

A leányok számára való ismétlőiskolában a háztartási teendőkre kell a fősúlyt helyezni és azokban a gyermekek nevelésének, különösen pedig a csecsemőnevelésnek alapelemeit is tanítani kell. A felekezeti iskolákat meg kell szüntetni. Semilyen népiskolában a vallástanításnak nem szabad helyet foglalnia. A népiskola álljon nyitva minden vallású gyermek előtt, ne legyen sem vallásos, sem vallásellenes, hanem vallásnélküli. A vallástanítás helyébe lépjen a külön erkölcsi tanítás, melynek azonban nem annyira erkölcsi elvek hangoztatásának, mint inkább gyakorlati tanításnak kell lennie. Helyet kell foglalnia a helyes erkölcsre való tanításnak minden tantárgynál, melynél erkölcsstani kérdések felmerülnek, azonban külön erkölcsstani órák mellőzhetetlenek.

Törekedni kell arra, hogy a népiskolai élet egészségügyi hátrányokkal ne járjon a gyermekre nézve, hogy az a gyermek testi erejét és ügyességét kifejlessze a kézimunkatanítás, a tornázás, a szabadban való mozgás stb. által. A gyermeknevelés lehetőleg a szabadban történjék, úgy a természetrajz mint a többi tantárgy tanítását sétákkal és kirándulásokkal kell egybekötni. Játsszótereket, iskolatereket kell felállítani. A népiskolákban fürdőszobákat kell berendezni, be kell hozni a gyermekek fürdözési kényeszerét, mi különösen a szegényebb gyermekekre nézve üdvös. Az iskolaorvosnak ne legyen magánpraxisa s ugyanő legyen a gyermekvédelmi hatóságok orvosa.

Legyen a népiskolában kötelező kézimunkatanítás. A gyermek ne foglalkozzék kenyérkereső, hanem csak nevelő hatású és irányú munkával. A gyermek nevelésének legyen egyrésze a termelőmunkára való tanítás, mely egyúttal megmagyarázza a termelési folya-

mátok alapelemeit és rászoktat az egyszerű munkaeszközök használatára.

A háború pusztításainak helyreállításához igen sok munkára van szükség, ennél fogva a népiskolát is a többtermelés szolgálatába kell állítani. A birtokreform végrehajtása alkalmával minden iskolának iskolabirtokot kell adni, melyen a tanító tanítson s buzdítson a többtermelésre. Az iskolabirtok jövedelme illesse a tanítót, aki így megszabadulva a létfenntartás kínzó gondjaitól, többet és jobbat nyújthat tanítványainak.

A népiskola ne legyen egyedül neveléstani jelentőségű, hanem egyúttal szociálpolitikai jellegű intézmény is. Az új iskola a proletárgyermekeknek nemcsak tanulási, hanem más irányú szükségleteit is elégítse ki. Megemlítem itt például a népiskola összekapcsolását napközi otthonnal, műhelyekkel, iskolai takarékpénztárakkal.

A tankötelezettség folyamánként gondoskodjék az állam arról, hogy a tankötelezettségnek minden gyermek meg is tudjon felelni. A tanítás legyen ingyenes és az állam szerelje fel az összes gyermekeket a szükséges taneszközökkel.

A városi iskolásgyermekek egy része hiányos táplálás folytán nem tudja a tanítást kellő figyelemmel kíséreni s akadályozza a többi gyermekek tanítását. Adjon tehát az iskola a gyermekeknek reggelit és ebédet. Az iskolai étkezést össze kell kötni a leányoknak a főzésben és a háztartásban való tanításával.

Ki kell mondani, hogy minden egyes gyermek, még a leggazdagabb szülőké is, köteles valamely nyilvános iskolába járni, mit sem a magániskolába való járás, sem az otthon való tanítás nem pótol.

Számos községi iskola felekezeti és hátramaradt szellemű. A községek egy része nem akarja vagy nem tudja a népiskola érdekében a megfelelő anyagi áldozatokat meghozni. Az egyes községek népiskoláinak színvonala nagyon különböző. A kisebb köz-

ségek iskoláit vegye át az állam, a többi iskolák terhét pedig fedezze az állam.

Igazi népiskola csak az, mely egységes, állami, általános, nyilvános.

### Női- és gyermekmunka.

Minden kultúrállamban modern törvény szabályozza a munkás jogviszonyát, ellenben Magyarországon még az ipartörvény céhkorszakbeli elavult rendelkezései az irányadók.

A munkás testi épségének és egészségének védelmét az ipari és gyári alkalmazottak baleset ellen való védelméről és az iparfelügyelőről szóló törvény (1893: XXVIII. te.) teszi kötelezővé.

Az 1911: XIX. te. szerint a nőmunkásoknak legalább tizenegy órai megszakítás nélkül való éjszakai munkaszünetet kell adni, esti 10 órától reggeli 5 óráig tilos nőalkalmazottakat foglalkoztatni. A törvény nem vonatkozik az olyan üzemekre, melyeknél 10-nél kevesebb munkás van alkalmazva, nem vonatkozik a mezőgazdasági munkásokra, a vendéglők, kávéházak, a vasutak, hajózási vállalatok, a posta, a távírda és a távbeszélő női alkalmazottaira.

Ezeken kívül csak a gyufagyári nőmunkások tekintetében állanak fenn némi korlátozások.

Az ipartörvény szerint 12. életévüket még be nem töltött gyermekek tanoncokul fel nem vehetők, a törvény azonban lényeges engedményeket tesz, mert megengedi, hogy az iparhatóság (a főszolgabíró, rendőrkapitány, városi tanács, Budapesten a kerületi előjáróság) engedélyt adjon reá. A 12 évnél fiatalabb tanoncot azonban köteles az iparos az elemi iskolába járatni. A tanoncszerződést a hatóság előtt kell megkötöni.

A gazdasági cselédekről szóló törvény (1907. évi XLV. te.) 3. §-a szerint a 12 éven aluli gyermeket

gazdasági cselédnek szerződteni tilos. Ha ilyen szerződést, kötöttek, az érvénytelen. Ily gyermeknek nem szabad szolgálati cselédkönyvet kiadni; 12 éven felüli kiskorú gyermeknek is csak a szülő illetve törvényes képviselő beleegyezésével. A cselédtörvény 5). §-a szerint a gazda felmondhat a felmondási idő előtt is, ha a nőcseléd terhes állapotba jut. Az ipartörvény 116. §-a szerint „nők szülés után négy hétig szerződésileg kötelezett munkájuk teljesítése alól a szerződés megszűnése nélkül felmentvék”, tehát az ipartörvény a nőnek megadja ugyan a jogot, hogy ne teljesítse szerződés szerű munkáját, de nem tiltja el őt attól. Az 1907: XLV. te. 43. §-a szerint a gazdasági nőcselédet, ha terhes állapotba jut, a gazda nincs feljogosítva a felmondási idő előtt elbocsátani, hanem ellenkezőleg, a cselédnek van joga terhes állapotba jutása esetén szolgálatát egyhónapi felmondással megszüntetni; a cseléd e joggal azonban csak az esetben élheti, ha e szándékáról terességének tudomására jutása után nyolc nap alatt értesíti gazdáját.

A gyámi törvény intézkedései végeredményben azt célozzák, hogy az árvák vagyonának megfelelő kezelése biztosítva legyen s azok a proletárarvák részére, akiknek tudvalevőleg nincs vagyonuk, alig bírnak jelentőséggel. A proletárgyermekeknek egyedüli vagyonuk munkaerejük. De bár a proletárgyerekek már kiskorúságuk alatt foglalkoznak kenyérkereső munkával, majdnem teljesen hiányoznak a gyámi törvényben rendelkezések, melyek a kiskorú szolgálati viszonyai tekintetében a gyámnak és a gyámhatóságnak jelentős befolyást engednek. Csak így lehetőségek és érthetők a kiskorúak munkaerejének kizsákmányolásai.

Láttuk, hogy a női és gyermekmunka kérdését tételes jogunk igazságtalanul szabályozza. Ezen szabályozás még igazságtalanabbá vált a közigazgatási hatóságoknak hanyag és a munkaadókat egyoldalúan előnyben részesítő eljárása folytán.



Az iparfelügyeletet át kell szervezni. Mentésíteni kell minden a munkásvédelem ügyéhez nem tartozó feladattól (kazánvizsgálat, iparfejlesztés). Az iparfelügyeletnél orvosokat, női és munkásfelügyelőket kell alkalmazni. Az iparfelügyelőket fel kell ruházni végrehajtói és büntető hatáskörrel.

A munkások és alkalmazottak szolgálati munkásviszonyát, a férfi, női és fiatalkorú munkások védelmét egységes törvényhozás alapján kell rendezni.

A kiskorú szolgálati szerződése csak akkor legyen érvényes, ha ahhoz a törvényes képviselő és a gyámhatóság is hozzájárult, legyen a szerződés a törvényes képviselő által a gyámhatóság hozzájárulásával bármikor felbontható.

15 évesnél fiatalabb gyermekeket minden kereseti foglalkozástól el kell tiltani. Gyermekmunka és népiskolai oktatás teljes ellentétek. A népiskolai oktatást tehát erélyesen kell végrehajtani már csak a gyermekmunka védelme érdekében is.

Nyilvános jellegű mutatványoknál (színházakban, hangversenytermekben, cirkuszokban, kávéházakban stb.) 15 éven aluli gyermekek ilyen foglalkoztatása legyen tilos, 15 éven felüli gyermeké pedig csakis a hatóság engedélyével legyen szabad.

Szükséges a női és a gyermekmunka valamennyi ágait, így az otthoni munkát is, szabályozni, mert, ha a védelem és az ellenőrzés csak bizonyos ágakra vonatkoznék, akkor a gyermekek és a nők ezen ágakból átmennének a nem ellenőrzött ágakba. Szükséges az összes gyermekeket és az összes nőket megvédeni tekintet nélkül arra, hogy a munkáltatók milyen viszonyban állanak a gyermekekhez, rokonok-e vagy sem.

A gyermek kereső munkába való lépéséhez az engedélyt orvosi megvizsgálástól kell függővé tenni, a műhelyeket, a gyárakat, egyáltalán az összes munkahelyeket azon szempontból, megfelelnek-e az egészségügyi követelményeknek, a gyermekeket azon

szempontból, nem árt-e nekik a munka, az orvosoknak állandóan meg kell vizsgálniuk.

Ellenőrző szervekül fel kell használni a tanítókat is. Állandó érintkezésben vannak a gyermekekkel, ismerik azoknak viszonyait, könnyen észreveszik a gyermekben fellépő rendellenességeket, könnyen megállapíthatják azok okait. Különösen fontos szerep vár a tanítókra a házimunka ellenőrzése tekintetében.

Nőket és 18 évnél fiatalabb munkásokat naponta legfeljebb 8 órán keresztül legyen szabad foglalkoztatni. Éjjeli és vasárnapon fenntartott üzemekben, az egészségre különösen ártalmas üzemekben, bányákban és földalatti üzemekben nőket és 18 évnél fiatalabb munkásokat egyáltalán ne legyen szabad foglalkoztatni. Munkásnők heti munkaideje legfeljebb 44 óra legyen. Szombat déli 12 órától hétfő reggel 6 óráig munkásnőket üzemekben nem szabad foglalkoztatni. Lehetetlenné kell tenni, hogy a női munkaerő olcsó pótlása lehessen a férfimunkának. Törvénybe kell iktatni az „egyenlő munkáért egyenlő bér” elvét.

Ki kell mondani az összes dolgozó nőkre vonatkozólag, hogy a nő szerződésileg kötelezett munkáját a szülés előtt és a szülés után 6-6 héten keresztül nem köteles s nem is jogosult elvégezni, hogy emiatt neki nem lehet felmondani, vagyis hogy a munkaadó köteles a nőt a szülés után a munkába visszavenni. Szülés előtt és szülés után 6 héttel munkásnőket foglalkoztatni a munkaadónak ne is legyen szabad, erre az időre az anyasági biztosítás útján segélyben kell az anyákat részesíteni.

A munkások és alkalmazottak napi munkaideje legyen 8 óra. Éjjeli munkát csak azon üzemekben szabad megengedni, amelyeknek folytonossága természeti, technikai vagy népegészségügyi okokból nem szakítható meg. Minden munkás részére 36 órai vasárnapi munkaszünetet, folytonos üzemekben 36 órai heti pihenőt kell -biztosítani.

Az emberi egészségre káros vagy mérgező hatású

iparokban, az élelmiszerek vagy élvezeti cikkek gyártásánál foglalkozó iparoknál az otthoni munkát teljesen meg kell tiltani.

Az otthoni munkásokat és háziipari munkásokat a leghatékonyabban és a legerélyesebben kell a vállalatokkal szemben megvédeni, részükre a munkások bevonásával bérhivatalokat kell rendszeresíteni.

Valamennyi 18 éven aluli munkás részére a munkaidőn belül továbbképző tanfolyamokat kell felállítani.

A szociáldemokrata párt helyi szervezeteinek feladata a maguk területén odahatni, hogy az egyes szervezetek az iparágukban működő ifjúmunkásokat a szakmozgalom és a szocializmus szellemében neveljék s előadásokkal és könyvtárak szervezésével osztálytudatukat kifejlesszék. Ahol a viszonyok szerint kívánatos, az ifjúmunkások külön szervezetbe tömörítendőek.

A tanoncok kiképzésére nagyobb súlyt kell helyezni. Az állam létesítsen ipari tanműhelyeket. Az állam vegye át a Gyermekvédő Liga négy tanoncotthonát és állítson fel újakat is. Az otthonok ne álljanak egyházi vezetés alatt, bennök ne honoljon úgynevezett valláserkölcsi szellem. A szakszervezetek határozzák meg a kollektív szerződésben az egyes mesterek által tartható tanoncok maximális számát. Figyelmeztessék a gyermekek hozzátartozóit a tanoncvizony megkötése előtt a tanoncoknak az egyes iparágokban való hátrányos helyzetére, hívják fel a szülők figyelmét néhány közismert tanoncnnyúzóra, létesítsenek maguk is tanoncműhelyeket.

## UTÓSZÓ.

A Népszava 1918 november 15-iki számában olvasom: „Háromszáz és néhány birtokosnak van tízezer holdon fölüli termőföldje, összesen kilenc millió holdnyi területtel. Majdnem két millióra rúg a földnélküli mezőgazdasági munkások és cselédek száma, az egy-öt holdas törpebirtokosoké 1 millió 400 ezer (akik közül 282 ezernek csak egy holdon aluli birtoka van) és így összesen több mint három milliót tesz ki azoknak a tömege, akik idegen földet művelnek.”

Csak azt az egyet kérdem: képzelhető-e eredményes gyermekvédelem és eredményes szociálpolitika, míg ezen állapoton nem segítünk?

Ezen állapotot nem lehet tovább fenntartani. A nagybirtok elzárja a földet a szaporodó nép elől, lenyomja a munkabéreket az éhbér határáig. Ezáltal a nagybirtok csökkenti a születések számát, emeli a csecsemő- és gyermekhalálozások számát, kivándorlásra kényszeríti a lakosságot. Ezen állapoton csak megfelelő birtokreform segíthet.

A földhöz mindenkinek egyformán joga van. Ez nem jelent rögtön kollektív földtulajdont, átmenetileg elegendő a járadékirtok intézménye, mely abban áll, hogy az egyes ember a földből egy darabot használatra megkap azon kötelezettséggel, hogy a föld mindenkor értékének megfelelő alacsony kulcsú 2-4%-os járadékot fizessen az állampénztárnak.

Gyökeres birtokreform Magyarországon az első lépés a szociális köztársaság felé!